

Harry Potter i prokletstvo Twittera:

Špero, Tia

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:243717>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial 4.0 International](#)/[Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-10**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet

Tia Špero

HARRY POTTER I PROKLETSTVO TWITTERA: SMRT AUTORA U DOBA INTERNETA

Diplomski rad
Mentor: dr. sc. Lovro Škopljanac

Zagreb, 2024.

Sažetak

Knjige o Harryju Potteru autorice J. K. Rowling postale su globalni fenomen i tijekom godina izrasle u golemu medijsku franšizu. Oko Harryja Pottera izrasla je i zajednica obožavatelja ili fanova, odnosno *fandom*, a *fandom* Harryja Pottera jedan je od prvih koji su zaživjeli na internetu. Ovaj rad bavi se specifičnim odnosom autora i *fandoma* i načinima na koji pripadnici *fandoma* često koriste pojam "smrt autora", termin koji je skovao francuski književni teoretičar Roland Barthes u svom istoimenom eseju 1967. godine. Kroz četiri cjeline, na primjeru fanova Harryja Pottera i autorice J. K. Rowling, ovaj rad prikazuje odnos *fandoma* i autora djela čijeg su fanovi, te načine na koji koriste ideju smrti autora. Prva cjelina dotiče se povijesti *fandoma* i fanovskog odnosa s autorom, te konkretnih primjera odnosa J. K. Rowling i fanova Harryja Pottera. Druga bavi se fanovskom umjetnošću, fanovskom prozom ili *fanfictionom* kao jednim od načina na koji fanovi potkopavaju autoritet autora. Treća proučava ekstratekstualne intervencije autora u intervjuima ili objavama na društvenim mrežama, poput objava J. K. Rowling na platformi *Twitter* koje sadrže nove i nepoznate informacije o svijetu Harryja Pottera te na koji način one utječu na pitanje fanovskog kanona. Četvrta i zaključna cjelina dotiče se kontroverznih *Twitter* objava J. K. Rowling po pitanju transrodnih osoba, a koje bitno utjecale na *fandom* Harryja Pottera.

Sadržaj

UVOD	3
1. <i>Fandom</i> i pitanje autorstva	5
1.1. Odnos Harry Potter <i>fandoma</i> i autorice J. K. Rowling	10
2. <i>Fanfiction</i> kao smrt autora	15
2.1 <i>Fanfiction</i> u svijetu Harryja Pottera	19
3. Autor odbija umrijeti	23
3.1. Odbacivanje autorskog autoriteta	25
4. (Samo)ubojstvo autora	34
4.1 <i>Fandom</i> uzvraća udarac	38
Zaključak	43
Literatura	45

Uvod

Esej "Smrt autora" francuskog književnog teoretičara Rolanda Barthesa iz 1967. godine u sadašnjem se trenutku čini relevantnijim no ikada. Osvit interneta učinio je osobu autora bližom čitatelju nego ikada do sada, a društvene su mreže omogućile njihovu instantnu komunikaciju. Otpratiti autora u njegovu smrt i preuzeti kontrolu nad značenjem teksta u takvom okruženju čitatelju postaje sve teže. Svijet je to u kojem autori postaju slavnim osobama, njihova djela brendovi i neprestano rastuće medijske franšize, a autor se čitateljskoj publici na internetu dijeli nove informacije i nadograđuje tekst dugo nakon što ga je njegov duh trebao napustiti. Ali svijet je to i u kojem su društvene mreže dale glas baš svakom pojedincu omogućivši im tako hitro i efikasno organiziranje, a tako i potlačenima i marginaliziranima dale moć da kritiziraju i prozivaju one koji ih tlače i marginaliziraju. Na vidjelo su izašle i problematične rasističke, homofobne, transfobne, mizogine i ine prakse, a za koje odgovornost ponekad snose i oni kojima smo se do tada divili. No, Barthesova "Smrt autora" pokazat će se neobično važnom za skupinu koja se naziva fanovima i djeluje u marljivo organiziranim i duboko povezanim zajednicama zvanim *fandomi* stvarajući vlastitu, alternativnu kulturu. U ovom radu, na primjeru književnog serijala o Harryju Potteru i njegove autorice J. K. Rowling, osvrnut ćemo se na fanovski odnos prema autoru, odnosno ideji "smrti autora". Prvo poglavlje posvetit ćemo povijesti *fandoma* i *fandomskim* studijama koje se bave odnosom fanova naspram autora, a zatim i objasniti fenomen *fandoma* Harryja Pottera kao jednog od najranijih *fandoma* koji su zaživjeli na internetu te se osvrnuti na načine na koji se autorica J. K. Rowling odnosila prema golemom i živom *fandomu* njenog djela. U drugom poglavlju predstaviti ćemo bogatu praksu fanovske umjetnosti, odnosno fanovske proze ili *fanfictiona*, koja nastaje na temelju već postojećih djela, njezin pravni položaj i pristup književnika i književnica djelima temeljenima na njihovim originalnim svjetovima. Na primjeru *fanfictiona* o Harryju Potteru istražiti ćemo i kako se autorica J. K. Rowling odnosi prema *fanfictionu*, ali i način na koji sami fanovi koriste "smrt autora" kao podlogu za stvaranje fanovske umjetnosti. Treće poglavlje posvećeno je medijskoj franšizi koja je izrasla iz fenomena Harryja Pottera te autoričino "odbijanje smrti" nametanjem autoriteta nad djelom značajnom prisutnošću u javnoj sferi, medijima i na internetu i koja se očituje nebrojenim ekstratekstualnim intervencijama u svijet Harryja Pottera. Tome ćemo zatim suprotstaviti i taktike kojima *fandom* ponovno upošljava ideju o smrti autora kao alat za odbacivanje autorskog autoriteta. Zaključno, navest ćemo kontroverzne izjave na Twitteru po pitanju transrodne zajednice koje su nekoć omiljenu J. K. Rowling dovele do statusa *personae non gratae* te objasniti njihov gromoglasan odjek u *fandomskoj* zajednici.

1. *Fandom* i pitanje autorstva

Iako su oduvijek postojale osobe i djela koja su imala svoje poklonike i obožavatelje, teško je odrediti trenutak u kojem nastaje *fandom* u suvremenom smislu te riječi, a s njime i fanovski odnos naspram autora. Sama riječ "fan", u engleskom jeziku, uvriježeno je shvaćanje, dolazi od riječi "fanatik". Ona pak dolazi od latinskog "fanaticus", što se na hrvatski prevodi kao "onaj koji pripada hramu", ali i riječima "bijesan", "ushićen", "pomaman". Poveznicu bismo u tom slučaju mogli stvoriti s hrvatskom riječi "obožavatelj", no ona, za razliku od "fanatika", u svakodnevnom govoru nema negativne konotacije, jer "fanatikom" ćemo nazvati prvenstveno nekoga tko je nekim pitanjem, uvjerenjem ili idejom malo i previše zanesen, ako ne i zaluđen. U ovom radu često ćemo koristiti riječ *fan* i njene izvedenice poput *fandoma* ili fanovske proze, koje su se uvriježile i u hrvatskom jeziku te ih iz praktičnih razloga nećemo prevoditi.

U istraživanjima povijesti *fandoma* često će se spominjati i dobro poznat fenomen *listzomanije*, pomame za mađarskim pijanistom Franzom Lisztom, kao i tzv. vagnerijanaca, devetnaestostoljetne verzije dugokosih hipija, boema i intelektualaca opsjednutih glazbom Richarda Wagnera.¹

U suvremenim studijama *fandoma*, prvim modernim *fandomom* najčešće smatra se onaj posvećen Sherlocku Holmesu, odnosno u njemu vide prve uzorke fanovskog *ponašanja*.² Šerlokijanci, kako su se nazivali, bili su toliko oduševljeni detektivskim avanturama koje je Arthur Conan Doyle objavljivao u listu *The Strand*, da su pisali pisma autoru, ali i likovima Sherlocku Holmesu i Dr. Watsonu, a kada je Doyle, umoran od slave koju je njegov lik uživao, odlučio u jednoj od priča "ubiti" Sherlocka, iznimno su burno reagirali.³ "Reakcija *fandoma* bila je promptna i nedvosmislena. Više od 20 000 ljudi otkazalo je svoju pretplatu na *The Strand*. Žene su odijevale odjeću za žalovanje, a muškarci hodali uokolo noseći crne vrpce oko ruku".⁴ Bio je to prvi primjer fanovske moći organiziranja – Doyle je nešto kasnije pokleknuo pod pritiskom javnosti i ipak pristao nastaviti serijal.

Razvoj *fandoma* u suvremenom smislu uzeo je maha početkom 20. stoljeća kada se započinju okupljati obožavatelji žanra znanstvene fantastike. Iz *fandoma* znanstvene fantastike izrast će i prve fanovske konvencije, časopisi i fanzini, a procvjetat će i fanovska umjetnost. I dok su prve konvencije obožavatelja znanstvene fantastike privlačile tek nekoliko stotina ljudi, krajem 60-ih godina broj se posjetitelja udeseterostručio. Razlog tome

¹ Cavicchi Daniel; "Fandom Before 'Fan'"; str. 62

² Brombley Katharine; A case study of early British Sherlockian fandom; "Sherlock Holmes Fandom, Sherlockiana, and the Great Game," ur. Betsy Rosenblatt, Roberta Pearson; *Transformative Works and Cultures*, br. 23.

³ *ibid.*

⁴ Stacey M. Lantagne; *Sherlock Holmes and the Case of the Lucrative Fandom*; str. 267

bila je pojava kultne televizijske serije koja će označiti prijelomni trenutak u evoluciji *fandoma*, a riječ je, naravno, o “Zvezdanim stazama”. Unutar polja fanovskih studija, obično se za rođenje medijskog *fandoma*, trenutka kada je *fandom* izašao iz matičnih okvira književnosti i ušao u sferu televizije i filma uzima upravo početak emitiranja “Zvezdanih staza” koje je započelo 1966. godine, iako će neki spominjati i nešto raniju TV seriju “The Man from U.N.C.L.E.”.⁵ No, *fandom* “Zvezdanih staza” istaknut će se zahvaljujući kampanji koja je njihovu omiljenu TV seriju spasila od otkazivanja. Unatoč žestokoj bazi fanova nazvanih „trekijima“ prema originalnom nazivu serije “Star Trek” gledanost tog programa nije dosegala brojke koje bi zadovoljile apetite televizijske mreže NBC i serija se našla pred otkazivanjem. Ta je odluka naišla na negodovanje fanova koji su organizirali do tada neviđenu kampanju i NBC zasuli s više od stotinu tisuća pisama i razglednica u kojima su zahtijevali još jednu sezonu – i uspjeli.⁶

Nakon što su “Zvezdane staze” razbuktale fenomen *fandoma*, oni se počinju stvarati i oko niza drugih filmskih i televizijskih ostvarenja te videoigara, te nicati daleko od žanra znanstvene fantastike. Svoje *fandome* dobile su i TV serije poput “Starsky & Hutch”, “Doctor Who”, zatim i filmovi poput “Ratova zvijezda” i “Indiane Jonesa”, a zatim se interes širi i na japanske medijske sadržaje poput animea i mangi. Neki od najvećih *fandoma* s kraja 20. stoljeća bili su oni TV serija “Doseje-X” te “Buffy, ubojica vampira”. Iako fanovska kultura s godinama postaje sve prominentnija, dugo je bila društveno neprihvaćena. Na fanovsko se ponašanje gleda kao na fanatično, patološko, djetinjasto i štrebersko, što potvrđuju i neke od ranih studija *fandoma*.

“U novinskim izvještajima, stručnjaci za mentalno zdravlje referiraju se na psihičke smetnje poput ‘erotomanije’ i ‘Othellova sindroma’, sugerirajući da uzrok porasta napada fanova na poznate osobe leži u ‘rastućoj narcisoidnosti društva ili svijetu fantazije koji gledamo na televiziji’. (...) Od 1950-ih u medijima se opasnosti nasilja, alkohola, droga, promiskuiteta i rasnog miješanja povezuju s glazbom koja je popularna među mladim ljudima. (...) *Heavy metal* najrecentniji je žanr muzike popularan kod mladih oko kojeg se ispredaju priče o njegovoj zavodljivoj moći. Fanovi metala karakterizirani su, pogotovo od strane zabrinutih roditelja, kao ranjivi mladci koji su posrnuli pod brutalnim i sotonističkim utjecajem te glazbe”, piše primjerice Joli Jenson u tekstu “*Fandom* kao patologija” iz 1992. Stoga će tek devedesetih godina prošlog stoljeća *fandomi* po prvi put postati predmetom ozbiljnog akademskog proučavanja.

No, kada je Roland Barthes 1967. godine napisao svoj čuveni esej “Smrt autora”, sigurno nije mogao ni zamisliti koliku će važnost steći u svijetu suvremenog *fandoma* i njegovu proučavanju.

⁵ Hellekson Karen, Busse Kristina; *Fan Fiction and Fan Communities in the Age of the Internet: New Essays*; McFarland & Company; str. 44

⁶<https://www.vox.com/culture/2017/9/29/16369692/star-trek-history-fan-campaign-original-series-disco-very>

“Rođenje čitatelja mora se dogoditi uz cijenu smrti autora”, zaključuje Barthes svoj esej u kojem postavlja tezu da je gotovo pa neumjesno govoriti o izvornom autorstvu i stvaralaštvu kada je ono što autor piše zapravo tek skup njegovih prethodnih iskustava, već postojećih izraza i fraza. Tekst je, veli Barthes, “sačinjen od mnogostrukih pisanja, izveden iz raznih kultura, te ulazi u međusobne odnose dijaloga, parodije, osporavanja”. A žarište te mnogostrukosti je čitatelj – ne autor. Kako bi svoju teoriju ilustrirao, za primjer daje rečenicu iz Balzacova djela “Sarrasine” u kojoj Balzac opisuje kastrata u liku žene riječima “Bila je to samo žena, sa svojim nenadanim strepnjama, iracionalnim hirovima, instinktivnim brigama, naglom smionošću, usplahirenošću i s finom osjećajnošću”. Tko to u ovoj rečenici zapravo govori – junak priče, Balzac pojedinac ili Balzac autor, pita se Barthes da bi na kraju zaključio: “Nitko, nijedna ‘osoba’ to ne kaže: njezin izvor, njezin glas, nije pravo mjesto pisanja nego je to čitanje (...) jedinstvo teksta ne leži u njegovu porijeklu, nego u njegovu odredištu”.⁷ Sve u svemu, čitatelju za čitanje teksta nije nužno znati ni autorovu biografiju ni njegovu intenciju, niti trebamo objašnjenje nekog djela tražiti u osobi autora ni od autora samog.

“Barthes tvrdi kako je “Autor” moderna figura koju je proizvelo moderno društvo i ‘dati tekstu Autora znači nametnuti tom tekstu granicu, znači snabdjeti ga konačnim označenim, znači zatvoriti to pisanje’. (...) Za Barthesa, tekst nije ‘crta riječi koje proizvode jednostavno teološko značenje, saopćenje Autora-Boga, već je to multidimenzionalni prostor”.⁸

Barthesova “Smrt autora” pripadnicima fandoma postala je iznimno važna zbog vrlo interesantne i slojevite dinamike koja vlada između fanova i autora. Naime, *fanovski* pristup tekstu ili kojem drugom mediju, uvelike se razlikuje od uobičajenog, nefanovskog, čitateljskog ili gledateljskog pristupa. “*Fanovi* prisvajaju djela, svjetove, likove, mjesta i zaplete, ne mareći za autorove namjere, želje ili intelektualno vlasništvo”⁹, zbog čega su rado prisvojili ideju o smrti autora.

Jednim od formativnih tekstova u polju akademskog proučavanja fanovstva (fanovskih studija) smatra se svakako “Textual Poachers: Television Fans & Participatory Culture” Henryja Jenkinsa, koji svoju teoriju *fandoma* gradi na tezi francuskog filozofa Michela de Certeaua, autora teorije “čitanja kao potkradanja”. U toj je teoriji razvio distinkciju između “potrošača” i “kradljivaca” sadržaja, koji se razlikuju prema načinu na koji koriste sadržaj. Svojom analogijom potkradanja De Certeau opisuje odnos između čitatelja i autora kao trajnu borbu za kontrolu nad tekстом i njegovim značenjima. Jenkins je na temelju toga skovao vlastiti naziv “textual poachers” ili, kako bismo to mogli prevesti, “tekstokradice”, koji opisuje fanovski način konzumiranja sadržaja, a koji se uvelike razlikuje od uobičajenog,

⁷ Barthes Roland; “Smrt autora” u Miroslav Beker (1999) *Suvremene književne teorije*; Matica hrvatska; Zagreb, str. 197-202.

⁸ De Roest A.E.; “The Death of J. K. Rowling: Fan Rejection of J. K. Rowling’s Authorial Authority”; Utrecht University; 2019.; str 10

⁹ Goodman Lesley; *Disappointing Fans: Fandom, Fictional Theory, and the Death of the Author*; The Journal of Popular Culture; Vol 48. Iss. 4; str. 7

“nefanovskog”, čitateljskog ili gledateljskog pristupa. Umjesto pasivnog konzumiranja sadržaja fanovi od te aktivnosti stvaraju kompleksnu kulturu sudjelovanja. “Potkradajući” izvorni materijal, fanovi konstruiraju nova značenja, uzimaju i oduzimaju ono što im se u njemu sviđa i ne sviđa. Takva kultura sudjelovanja, suprotna kulturi konzumiranja, potiče angažman, umjetničko izražavanje i dijeljenje svojih kreacija, postaje mjesto u kojem članovi smatraju da je njihov doprinos važan i osjećaju određen stupanj društvene povezanosti jednih s drugima. No, fanovi, tvrdi Jenkins, ne nastupaju iz jednostavne polazišne točke fascinacije ili obožavanja, kao što bismo mogli pretpostaviti, već i iz frustracije i antagonizma spram sadržaja čiji su fanovi.

“Upravo kombinacija tih dviju pozicija jest ono što motivira fanove na aktivni angažman s medijskim sadržajem. Budući da ih popularni narativi često ne zadovoljavaju u potpunosti, fanovi se s njima bore kako bi sebi i drugima artikulirali neostvarene mogućnosti unutar originalnog djela. No, budući i da ih taj sadržaj nastavlja fascinirati, ne mogu ga tek tako odbaciti, već moraju iznaći načina kako ih prilagoditi svojim interesima¹⁰”, kaže Jenkins koji tvrdi da fanovi u tom trenutku prestaju biti tek publika i postaju aktivni sudionici u konstrukciji i cirkulaciji značenja teksta.

Potrebno je razlikovati “fanovsko čitanje” od uobičajenog čitanja teksta – fanovi tekstu pristupaju s većom pozornošću analizirajući najsitnije detalje, sadržaj konzumiraju više puta s neobičnom mješavinom emocionalne bliskosti i kritičke distance. Za fana, tvrdi Jenkins, čitanje neke knjige ili gledanje TV serije je tek početak, a ne kraj procesa konzumacije medija. Fanovi minuciozno proučavaju i najsitnije detalje, žude za enciklopedijskim znanjem o tekstu i dosljednošću pa pronalaze i popunjavaju “rupe” u narativu. “Ovakav način interpretacije sadržaja dovodi do konstrukcije metateksta koji je veći, bogatiji, kompleksniji i zanimljiviji od izvornika. Taj je metatekst kolaborativni pothvat, njegovo postojanje briše granice između čitatelja i autora, otvarajući prostor da publika prisvoji sadržaj”.¹¹

Lesley Goodman odnos fanova i autora u tekstu “Disappointing Fans: Fandom, Fictional Theory and the Death of the Author”, objašnjava pak teorijom fikcionalnih svjetova.

“Nije da fanovi ne priznaju autoritet autora i moć originalnih kreatora tekstova koje konzumiraju; oni priznaju tu moć, ali bune se protiv načina na koju ju se koristi, a rade to na temelju distinkcije, često korištene u teoriji fikcionalnih svjetova, između teksta i fikcionalnog svijeta”.¹²

Jedan od načina shvaćanja fikcionalnih svjetova jest, piše Goodman, putem principa minimalnog odstupanja. “Princip minimalnog odstupanja objašnjava kako je to da smo sigurni da Charles Bovary ima dvije noge, čak i ako u ‘Madame Bovary’ nikada nije točno naznačeno koliko nogu pripada Charlesu. Mi rekonstruiramo fikcionalni svijet prilagođavajući ga stvarnom svijetu, osim ako drugačije nije navedeno”.¹³ Dakle, čitatelj već sam,

¹⁰ Jenkins Henry; “Textual Poachers”; Routledge; 1992. str. 24

¹¹ ibid. str. 284

¹² Goodman; str. 3

¹³ ibid. str. 4

automatski, popunjava rupe u izvornom tekstu zamišljajući i ono što u samom tekstu nije rečeno te stvarajući time fikcionalni svijet. Tu teoriju Goodman dalje primjenjuje na *fandom* koristeći primjer serijalizacije teoretizirajući kako svaki nastavak nekog teksta širi fikcionalni svijet. "Dvije knjige sada su dva teksta o jednom svijetu i to otvara prostor za kontradikcije i netočnosti, prostor za razlike između jednog od tekstova i fikcionalnog svijeta".¹⁴ I dok će "ne-fanovski", pasivni čitatelj tek popuniti rupe onoga što je nedorečeno, nedosljedno ili netočno, fanovski čitatelj, koji aktivno sudjeluje u stvaranju značenja teksta, na te će se pogreške fiksirati i za njih okriviti autora. Događa se to zbog "fanovskih impulsa za održanjem integriteta fikcionalnog svemira nauštrb integriteta kreatora ili samog teksta. Integritet se odnosi i na logiku (izbjegavanje kontradikcija i zadržavanje kontinuiteta), ali i na emocionalnu, estetsku i moralnu superiornost".¹⁵

Fanovi si stoga uzimaju za pravo da oblikuju i mijenjaju fikcionalni svijet po vlastitoj želji, ponekad čak u njega ne prihvaćajući niti dijelove izvornog teksta niti eventualne posttekstualne intervencije autora s kojima se ne slažu. Upravo zbog tog antagonizma ili, zgodno rečeno, "fantagonizma"¹⁶ i osjećaja slobode da zanemare autoritet autora, koja je vidljiva u raznolikim interpretacijama u fanovskoj umjetnosti, *fandom* će objeručke prihvatiti ideju o smrti autora, No, razvojem interneta, a zatim i Web 2.0 interneta kojim dominiraju društvene mreže, "odnos između fanova i autora nastavlja se transformirati kako se fanovi započinju angažirati u *hashtag* i fanovskom aktivizmu. Ove forme angažmana indiciraju zaokret, uzrokovan kulturom konvergencije i suvremenim značenjima autora kao zvijezde, prema post-Barthesovskom svijetu u kojem autori 'oživljavaju' na društvenim mrežama"¹⁷, tvrdi pak Hannah Ravell u tekstu "#RIPJKRowling: A tale of a fandom, Twitter and a haunting author who refuses to die".

No, kao što ćemo pokušati dokazati u ovom radu, koliko god da autor u vremenu interneta i poimanja autora kao zvijezde "odbija umrijeti", fanovi ga iznova "pokopavaju". To čine bilo time da moć nad djelom preotimaju stvaranjem fanovske umjetnosti, odbijajući autorski autoritet, autorove intencije i tumačenja ili pak odvajanjem djela od autora koji ih je u stvarnosti razočarao.

¹⁴ *ibid.* str. 4

¹⁵ *ibid.* str. 8

¹⁶ *ibid.* str. 5

¹⁷ Ravell Hannah; "#RIPJKRowling: A tale of a fandom, Twitter and a haunting author who refuses to die"; *Public Relations Inquiry*; Vol 12. Iss. 13; str. 240

1.1 Odnos *fandoma* Harryja Pottera i autorice J. K. Rowling

Sve većim prihvaćanjem fenomena *fandoma* u akademskom diskursu i široj javnosti, proučavanje i dokumentiranje njihovih razvoja i povijesti postalo je zastupljenije, ali dolaskom interneta, odnosno njegovim ulaskom u opću upotrebu, polje *fandoma* razgranalo se kao nikada prije. I dok su se ranije fanovi okupljali oko časopisa i fanzina te sretali na konvencijama i u lokalnim fan-klubovima, Internet je povezivanje istomišljenika učinio nemjerljivo jednostavnijim. Od informacija o određenom fandomu sada nas dijeli tek klik miša, pa je komunikacija fanova s različitih krajeva svijeta moguća u stvarnom vremenu. Internet, čijim se službenim rođendanom smatra 1. siječnja 1983., u svijet je *fandoma* ušao 1990-ih godina, baš kao i Harry Potter. “Objavljena u vrijeme kada su *fanfiction* stranice i *fandom* blogovi posvećeni novostima i glasinama bili u usponu, franšiza „Harry Potter“ inspirirat će mnoge da se priključe *fandomu*, postajući sjajan primjer ranog internetskog *fandoma* i općenito čvorište *fanfictiona* i transformativnih djela”.¹⁸

Prvo od sedam djela u serijalu o Harryju Potteru, “Harry Potter i kamen mudraca”, britanske autorice J. K. Rowling objavljeno je 1997. godine u Velikoj Britaniji. Drugi je dio, “Harry Potter i odaja tajni”, uslijedio iduće godine, a već godinu kasnije, 1999., kada je objavljen treći dio “Harry Potter i zatočenik Azkabana”, mali čarobnjak postao je globalni fenomen. Skovan je tada i termin *potermanija*, koji je, poput ostalih povijesnih “manija”, opisivao masovnu popularnost tih knjiga zbog kojih su fanovi čekali u redovima ispred knjižara, a *fandom* Harryja Pottera – iako nije bio prvi fandom koji je svoje mjesto pronašao u uzbudljivim bespućima interneta – bio je među prvima koji je zaživio gotovo isključivo na internetu. Te 1999. godine, kada je s razmakom od tek nekoliko mjeseci treći dio serijala o Harryju Potteru objavljen u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama, na internetu pojavljuju se i prve fanovske stranice posvećene Harryju Potteru. *Fanlore.com*, internetska *wiki* enciklopedija posvećena fanovstvu, kao prve fanovske stranice Harryja Pottera navodi *Harry Potter’s Realm of Wizardry* i *The Unofficial Harry Potter Fan Club*. *Harry Potter’s Realm of Wizardry* pokrenula je i održavala jedna osoba, pod pseudonimom Gypsy, a upravo je ona, u rujnu 1999. godine na web stranici *Fanfiction.net*, i danas najvećem i najpoznatijem repozitoriju *fanfictiona* osnovanom 1998. godine, objavila prvi Harry Potter *fanfiction* – “Harry Potter and the Man of Unknown”, postavši tako prva poznata nam autorica Harry Potter *fanfictiona* na svijetu.

Nešto kompleksniji bio je *The Unofficial Harry Potter Fan Club*, koji je otvorila i vodila, kako

¹⁸ Salter Anastasia, Stanfill Mel; “A Portrait of the Auteur as Fanboy: The Construction of Authorship in Transmedia Franchises”; University Press of Mississippi; 2020.; str. 41

navodi *Fanlore.com*, Jenna Robertson. I ona je podržavala objavljivanje fanovske umjetnosti kao i vodila prve organizirane, kolaborativne projekte unutar kojih su fanovi mogli slati svoje prijedloge vezane za teme iz knjiga, poput, primjerice, popisa i opisa svih faulta u čarobnjačkoj igri metloboj opisanoj u knjigama. Na njoj se mogao naći i sadržaj poput enciklopedije s informacijama o svijetu Harryja Pottera, igara, citata i odlomaka iz knjiga. Unutar *fandoma* Harryja Pottera nastajale su i brojne *mailing* liste, prvenstveno pomoću servisa poput *Yahoo! Clubs*, a blogerske platforme poput *LiveJournala* osnovanog 1999. i *fanfictionu* posvećene stranice poput spomenutog *Fanfiction.net*, ubrzo su postale dom stotinama pa i tisućama fanovskih tekstova o Harryju Potteru. Među najvažnijim ranim mrežnim stranicama o Harryju Potteru ne smijemo propustiti spomenuti *MuggleNet*, također iz 1999. godine, koji je i danas jedna od najvećih i najpoznatijih stranica posvećenih vijestima, novostima i informacijama iz svijeta Harryja Pottera. Godinu dana kasnije osnovana je i fanovska stranica *The Leaky Cauldron* sličnog sadržaja, a koja se diči i najstarijom arhivom vijesti o Harryju Potteru.

U ranim 2000-im godinama *fandom* Harryja Pottera na internetu nastavio je cvjetati, posebice izlaskom prvog filma "Harry Potter i kamen mudraca" 2002. godine, koji je, kao i ostalih sedam filmova iz serijala, privukao još veći broj *fanova* koji do tada nisu pripadali književnom dijelu *fandoma*.

Međutim, nije samo *fandom* Harryja Pottera svoje mjesto pronašao na internetu – to je učinila i njegova autorica. J. K. Rowling i *Warner Bros.*, koji dijele intelektualno vlasništvo nad čarobnjačkim svijetom – medijskim carstvom koje se naziva "J. K. ROWLING'S WIZARDING WORLD"¹⁹ – isprva nisu podržavali fanovske stranice, piše Marianne Martens u knjizi "The Forever Fandom of Harry Potter: Balancing Fan Agency and Corporate Control".²⁰

"Godine 1998., nakon što su platili milijunski iznos za filmska prava i prava na licenciranje proizvoda, Warner je registrirao ime Harry Potter kao zaštitni znak, i započeo slati opomene pred tužbu registriranim domenama čija su imena direktno preuzeta iz sadržaja serijala, poput slavnog primjera Claire Field, čija je web stranica *www.harrypotterguide.co.uk* bila predmet sudske tužbe u prosincu 2000. godine"²¹.

Iako Martens implicira kako je u pitanju bila zajednička akcija *Warner Bros.* i J. K. Rowling, pravne korake poduzimao je samo studio, dok dokaza o direktnoj ili konkretnoj uključenosti autorice nema. No, bitno je napomenuti kako je pronalaženje i ukidanje web stranica koje su koristile neki od njihovih zaštitnih znakova bila uvriježena praksa studija poput *Warner Bros.*, piše Henry Jenkins u knjizi "Convergence Culture: Where Old and New Media Collide". A tako je, i ne sluteći, *Warner Bros.* pokrenuo ono što će postati poznato kao "*PotterWars*" i promijeniti tijek razvoja internetskih *fandoma*.

¹⁹ <https://www.jkrowling.com/legal/>

²⁰ Martens Marianne; "The Forever Fandom of Harry Potter: Balancing Fan Agency and Corporate Control"; Cambridge University Press; 2019.; str. 47

²¹ *ibid.*

“*Fanovima* je to, što su vidjeli kao pokušaj studija da preuzme kontrolu nad njihovim stranicama, bila pljuska u lice. Mnogi koji su se našli usred tih peripetija bili su djeca i tinejdžeri, koji su i bili među najaktivnijim organizatorima *fandoma* Harryja Pottera. Heather Lawver, mlada urednica *The Daily Prophet*, osnovala je američku organizaciju *Defense Against the Dark Arts*, kada je saznala da je *Warner Bros.* prijetio nekim njenim fanovskim prijateljima: ‘Iz Warnera bili su vrlo lukavi oko toga koga će napasti... Namjerili su se na hrpu djece iz Poljske. Mislili su da tu nema rizika. Napali su te 12-godišnjake i 15-godišnjake i njihove amaterske stranice. Ali podcijenili su koliko je naš *fandom* povezan. Podcijenili su činjenicu da mi poznajemo te klince u Poljskoj i da znamo i volimo njihove amaterske stranice”²².

Lawver je stoga organizirala fanove u protunapad, pozivajući na bojkot proizvoda iz franšize Harryja Potter i pokrenuvši peticiju koju su potpisale tisuće. Njezina inicijativa *Defense Against the Dark Arts* ustvrdila je da su upravo fanovi ti koji su malo poznatu dječju knjigu pomogli pretvoriti u međunarodni fenomen. “(...) Oduzimaju nam našu slobodu govora, našu slobodu izražavanja misli, osjećaja i ideja, i svu zabavu jedne magične knjige”, rekla je Lawver.²³

Poput pritiska šerlokijanaca cijelo stoljeće ranije i trekija 60-ih godina, i kolektivni je pritisak *fandoma* Harryja Pottera urodio plodom. *Warner Bros.* bio je prisiljen priznati svoje pogreške i započeti razvijati kolaborativan odnos s fanovima Harryja Pottera, a time je postavljen i svojevrsni pravni presedan za sve slične franšize koje će uslijediti.

Sama autorica Harryja Pottera, J. K. Rowling, na počecima je svoje književne karijere bila prilično samozatajna. Na nagovor izdavačke kuće *Bloomsbury*, umjesto punim imenom Joanne Rowling, na koricama prvog nastavka Harryja Pottera potpisana je inicijalima J. K. Rowling (K. je dodala kao posvetu baki Kathleen), u pokušaju da njena knjiga privuče i širu mušku, odnosno dječjačku, publiku. Dovelov je to i do toga da su joj neki fanovi pisali, započinjući pisma s “Dragi gospodine...”.²⁴ I upravo tako je to funkcioniralo tih dana – ukoliko su je fanovi željeli kontaktirati, mogli su njezinom izdavaču – poslati pismo. No, nakon što se Harry Potter fenomen počeo zahuktavati, publika se zainteresirala i za životnu priču J. K. Rowling. Njezin put, koji ju je odveo “preko trnja do zvijezda”, pobudio je brojne simpatije. Rowling se 90-ih, naime, nakon raspada braka s Jorgeom Arantesom, koji ju je, kasnije će reći, i fizički zlostavljao, krajem 1993. preselila Edinburg.²⁵ Nije mogla naći posao, ovisila je o socijalnoj pomoći i pala u tešku depresiju. Bila je pritom i samohrana majka djevojčice Jessice – kojoj je i posvetila prvu knjigu o Harryju Potteru. Priču o malom čarobnjaku izmaštala je nekoliko godina ranije, navodno čekajući vlak, a nastavila ju je ispisivati sjedeći

²² Jenkins Henry; “Convergence Culture: Where Old and New Media Collide”; NYU Press; 2006.; str. 186

²³ *ibid.* str. 187

²⁴ <https://www.hogwartsprofessor.com/transcript-rowlings-1998-itn-interview/>

²⁵ <https://www.theguardian.com/books/2020/jun/10/jk-rowling-says-survivor-of-domestic-abuse-sexual-assault>

po edinburškim kafićima dok je pored nje u kolicima spavala njena kćerka. Rukopis je poslala nizu književnih agenata, prije nego što je dospio u ruke Christophera Littlea koji ju je pristao predstavljati te rukopis proslijediti izdavačkim kućama. "Harry Potter i kamen mudraca" odbilo je čak dvanaest izdavača, a na koncu ga je pristala objaviti kuća *Bloomsbury*.²⁶

I sve ostalo je povijest – prva knjiga objavljena je u Ujedinjenom Kraljevstvu 26. lipnja 1997., osvojila je nagradu za dječju knjigu godine *British Book Awards*, *Carnegie Medal* te *Nestlé Smarties Book Prize*, a godinu kasnije izdavač *Scholastic* objavio ju je i u Sjedinjenim Američkim Državama. Već 2001. godine, s 37 godina, J. K. Rowling je sa 65 milijuna funti vrijednosti osobne imovine ušla na "The Rich List" lista *Sunday Times*.²⁷

Vrlo vjerojatno potaknuta *PotterWarsima* prvi put se službeno oglasila o fanovskim interpretacijama svog djela 2003. godine, kada je *fanfictionu* i službeno dala svoj blagoslov.²⁸ Godinu dana kasnije, na njezinoj službenoj stranici *jkrowling.com*, pokrenuta je i *J. K. Rowling Fan Site Award*, nagrada za najbolju fanovsku mrežnu stranicu. Do 2007. godine, dodijelila je devet nagrada, stranicama *Immeritus*, *The Harry Potter Lexicon*, *MuggleNet*, *HPANA*, *The Leaky Cauldron*, *Potterish*, *Harry Potter Fan Zone*, *Godric's Hollow* i *The Harry Potter Alliance*. Nagrade je, pretpostavlja se, prestala dodjeljivati upravo 2007., jer je tada podnijela tužbu protiv osnivača jedne od nagrađenih stranica, *The Harry Potter Lexicon*, Stevea Vander Arka, odnosno njegove izdavačke kuće *RDR Books*. Ta je stranica, kao što joj i ime govori, iznimno opsežan leksikon svih pojmova vezanih uz svijet Harryja Pottera. Kada joj je dodijelila svoju fanovsku nagradu, Rowling je priznala i da je sama koristi u trenucima kada se treba nečega podsjetiti.²⁹ Međutim, kreator stranice, Vander Ark, pao je u nemilost kada je pokušao objaviti ukoričenu verziju *Lexicon* u izdanju *RDR Books*. Rowling i *Warner Bros.* tužili su ga za povredu autorskog prava, a američki sud presudio u njihovu korist, zaključivši kako objavljeni i komercijalno profitabilni *Lexicon* ne bi pripadala području doktrine poštene uporabe.³⁰

Usprkos spomenutim pravnim začkoljicama Rowling se godinama trudila njegovati odnos s fanovima Harryja Pottera. Tako 2004. godine redizajnira i svoju službenu mrežnu stranicu koja postaje posvećena svijetu Harryja Pottera, a na kojoj objavljuje ekskluzivne informacije, autorske tekstove i priče. Zbilo se to, "u vremenu kada su autorske mrežne stranice bile još relativno rijetke, a interaktivnost stranice bila je bez presedana pokazujući značajnu tehnološku razvijenost za to doba. (...) Fanovi su pronalazili detalje, od popisa za kupovinu do recepata za čarobne napitke do događaja i brojeva telefona, a interakcija sa stranicom mogla je pokrenuti i animirane događaje i promjene (poput posjeta kućnog duha *Peevesa*).³¹

²⁶ <https://www.businessinsider.com/jk-rowling-harry-potter-author-biography-2017-7>

https://en.wikipedia.org/wiki/Harry_Potter; <https://www.jkrowling.com/about/>

²⁷ <https://www.theguardian.com/uk/2003/apr/27/harrypotter.books>

²⁸ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/3753001.stm>

²⁹ https://therowlinglibrary.com/jkrowling.com/textonly/en/fansite_view_id=14.html

³⁰ <https://www.nytimes.com/2008/09/09/nyregion/09potter.html>

³¹ Stanfill, Salter; str. 43

Iz nje će 2012. izrasti *Pottermore.com*, službena interaktivna stranica na kojoj su posjetitelji mogli riješiti test koji ih je svrstavao u neku od hogvartskih kuća, odabrati štapić, kuhati čarobne napitke, vježbati čarolije i igrati igre koje su pratile, poglavlje po poglavlje, svih sedam knjiga. Tijekom godina aspekti su se stranice mijenjali i nadopunjavali, a *Pottermore* je 2015. godine redizajniran te je postao stranica nalik blogu na kojoj je sama J. K. Rowling objavljivala ekskluzivne članke i tekstove poput biografija likova, priča o događajima, čarobnim stvorenjima ili ostalim aspektima čarobnjačkog života proširenih novim i do tada nepoznatim informacijama. Danas, *Pottermore* je postao *Wizarding World: The Official Home of Harry Potter*, no funkcije stranice uglavnom su iste. Rowling će 2009. otvoriti i svoj službeni profil na Twitteru, što će joj u godinama koje slijede postati jedan od primarnih kanala komunikacije s fanovima. Autoričina konstantna interakcija s fanovima, hiperprisutnost na internetu, u medijima i na društvenim mrežama imala je golem utjecaj na recepciju njenih djela te na oblikovanje i razvoj *fandoma* Harryja Pottera. Mnogi fanovi pozdravili su tako i *Pottermore* i Twitter kao izvor novih informacija o objektu svog *fandoma*, žedni i željni za ekspanzijom čarobnjačkog svijeta. S druge strane, sveprisutnost autora ima i svoje tamne strane, a dio *fandoma* smatra kako nametanje autorskog autoriteta neprestanim hranjenjem *fandoma* novim informacijama i odbijanje barthesovske smrti ometa fanovsko čitanje. Upravo za to okrivljavaju J. K. Rowling zbog čega će je i proglasiti – mrtvom.

2. *Fanfiction* kao smrt autora

Termin fanovska proza, *fanfiction*, nazivan i *fanfic*, oblik je fanovske umjetnosti koji se odnosi se na "priče koje produciraju fanovi temeljene na radnji i likovima iz jednog ili više izvornih tekstova"³². Istražujući početke *fanfictiona* većinom ćemo naići na teorije da on nastaje početkom 20. stoljeća, u fanzinima i časopisima posvećenim fanovima znanstvene fantastike, a – sam termin pojavljuje se 60-ih godina.

Međutim, neki fanovi pozivaju i na šire shvaćanje *fanfictiona*, smatrajući da korijene ima u mitovima i legendama te govoreći o djelima poput Danteove "Božanstvene komedije" i "Izgubljenog raja" Johna Milтона, kao o vrsti *fanfictiona* Biblije. U tom je kontekstu Vergilijeva "Eneida" zapravo svojevrsan *fanfiction* "Ilijade" i "Odiseje", kao uostalom i Joyceov "Uliks". Drugi će pak reći kako djelo može biti definirano kao *fanfiction* samo ako se njegovi autori identificiraju s fanovskom kulturom. No, *fanfiction* se obično smatra dijelom transformativne književnosti, koja je, kao što joj ime i govori, književnost koja transformira postojeće djelo, posuđujući iz izvora, popunjavajući rupe i oblikujući je da pristaje autorovoj namjeri, piše Elizabeth Jendrzey u radu "Fan Fiction as a Digital Descendant of Transformative Literature", u kojem transformativnom književnošću prošlosti naziva i, primjerice, spomenutu Vergilijevu "Eneidu" nazivajući *fanfiction* nasljednikom takve književnosti.³³ Dakle, transformativna književnost tako je širi pojam koji obuhvaća i djela koja ne pripadaju *fanfictionu* – svaki je *fanfiction* transformativno djelo, ali nije svako transformativno djelo *fanfiction*.

"Prije rođenja interneta *fanfiction* bio je ograničen na znanstveno-fantastične fanzine koji su se dijelili na konvencijama i imali ograničen broj čitatelja. No, internet je omogućio fanovima da svoje priče dijele s globalnom publikom. *Fanfiction* kakvog ga poznajemo postoji gotovo jednako dugo koliko i internet. Najveća stranica – *FanFiction.net* – pokrenuta je 1998. godine i pružila je novu platformu fanovima da dijele priče postavljene u njihove omiljene fiktionalne svjetove, od knjiga do filmova i TV-serija. Bilo je tu priča koje su ostajale vjerne određenom fiktionalnom svijetu, ali i *crossovera*, koji su mješavine različitih svjetova. Buffy je sada, ako je htjela, mogla pohađati Hogwarts",³⁴ piše Ruby Parker u tekstu "Seven Ways of Looking at Fan Fiction".

Henry Jenkins pak navest će *fanfiction* kao jednu od odlika kulture sudjelovanja jer označava aktivno, a ne pasivno, sudjelovanje u kulturnoj produkciji.

³² Thomas Bronwen; "What Is Fanfiction and Why Are People Saying Such Nice Things about It?"; *StoryWorlds A Journal of Narrative Studies*; 2011.; str. 1

³³ Jendrzey Elizabeth; *Fan Fiction as a Digital Descendant of Transformative Literature*; *Phoenix Papers*; Vol 3. No. 1; str. 10

³⁴ Parker Ruby; "Seven Ways of Looking at Fan Fiction."; *Writing Three Sixty* vol. 4, no. 2.; str. 19

Fandom, reći će, ima i svoje specifične načine kulturne proizvodnje, estetske tradicije i prakse te razvija ono što nazivamo fanovskom umjetnošću. Iznalaze načine kako da kreativno iskoriste već postojeći sadržaj, što autoru – ili medijskoj industriji – koja polaže autorska prava na određeni sadržaj, stvara probleme. “Međutim, jednom kada likovi i narativi uđu u naše životne prostore i samo tkanje našeg društva, oni prestaju pripadati samo autoru i počinju pripadati i publici. Fanovska umjetnost je u suprotnosti s mainstream kulturnom proizvodnjom, jer fanovi stvaraju umjetnička djela kako bi ih dijelili s ostalim fanovima, odbacujući profit kao motivaciju. Unutar *fandoma* nema jasne granice između umjetnika i konzumenta, svi su fanovi potencijalni autori koji mogu pridonijeti kulturnom bogatstvu zajednice”.³⁵

Razumljivo je stoga, s obzirom da fanovi stvarajući *fanfiction* koriste već postojeći sadržaj, što se neki pisci protive fanovskoj prozi nastaloj na predlošku njihovih radova. Među poznatijim piscima koji su progovorili protiv *fanfictiona*, našli su se autori poput Georgea R.R. Martina, Anne Rice, Robin Hobb i Diane Gabaldon.

Fanfiction se, primjerice, često smatra dobrom i korisnom spisateljskom vježbom, ali neki se afirmirani autori s tim ne slažu. “Ne mislim da je to dobar način izučavanja za profesionalno pisanje kada posuđujete tuđe svjetove i likove. To je kao vožnja biciklom s pomoćnim kotačima” kazao je Martin.³⁶

Neki autori koji su zanat kalili na *fanfictionu* kasnije zaista jesu izgradili uspješne spisateljske karijere sa svojim originalnim svjetovima i likovima. Cassandra Clare danas je spisateljica s dvadesetak objavljenih naslova, među kojima je i *bestseller* “Instrumentarij smrtnika”, serijal knjiga adaptiran u film, a zatim i TV seriju. No, unutar *fandoma* Harryja Pottera poznata je po sada već slavnoj “The Draco Trilogy”, monumentalnom djelu koje se sastojalo od tri romana i sveukupno 895 tisuća riječi.³⁷ Poznat je i primjer E.L. James, autorice erotske trilogije “Pedeset nijansi sive”, koja je započela kao njen *fanfiction* “Sumraka” zvan “Master of the Universe”.³⁸ Ipak, takvi su slučajevi više iznimka nego pravilo, a mnogi autori *fanfiction* uopće niti ne pišu s namjerom da se proslave.

Drugi autori imaju druge razloge zašto se protive *fanfictionu*, poput Anne Rice. “Ne dozvoljavam *fanfiction*. Moji likovi su zaštićeni *copyrightom*. Strašno me uzrujava čak i razmišljati o *fanfictionu* s mojim likovima. Savjetujem svojim čitateljima da pišu svoje originalne priče sa svojim originalnim likovima. Neophodno je da poštuju moje želje”³⁹, stoji na službenoj stranici autorice koja je za života poduzimala i pravne korake kako bi osigurala

³⁵ Jenkins; “Textual Poachers”; str. 286

³⁶ <https://winteriscoming.net/2019/11/10/george-rr-martin-fanfiction-explanation/>

³⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Cassandra_Clare

³⁸ <https://www.forbes.com/sites/hayleyuccinello/2017/02/10/fifty-shades-of-green-how-fanfiction-went-from-dirty-little-secret-to-money-machine/>

³⁹ <http://www.annerice.com/ReaderInteraction-MessagesToFans.html>

da *fanfictiona* njenih djela na internetu neće biti. Neukrotiva priroda Interneta omogućila je da se neki *fanfiction* temeljeni na njenim djelima ipak pojave, no, brojne *fanfiction* stranice, uključujući i *Fanfiction.net* jednostavno su zabranile sve takve priče, a na *Fanfiction.net* nalazi se i cijeli spisak 'zabranjenih' autora.⁴⁰ Spisateljica Robin Hobb 2005. godine objavila je poprilično kontroverzan esej pod nazivom "The Fan Fiction Rant" u kojem je izrazila snažno protivljenje *fanfictionu*. Ustvrdila je kako *fanfictionom* nije polaskana, već da je takva praksa vrijeđa. "Svaki fanfiction koji sam do sada pročitala, temeljen na mom ili svijetu kojeg drugog pisca, fokusirao se na mijenjanje pomno skrojenog autorovog rada kako bi odgovarao fan piscu. Izmišljaju se romanse, zadovoljavaju fetiši, mijenjaju rodni identiteti i završetci. To nije laskanje. Za mene, to je kao da autor *fanfictiona* govori: 'Gle, originalni autor je zabljaio priču i sada ću je ja popraviti. Evo kako je to trebalo izgledati'".⁴¹ Nazvala je u svojoj objavi *fanfiction* i "masturbatorskim fantazijama", a pozvala se i na čest argument da, s obzirom na to da *fanfiction* nije komercijalan, ne krši autorska prava, kazavši kako se autorska prava i *copyright* ne odnose samo na novac, već na pravo autora da ima kontrolu nad vlastitim djelom i što će se s njim dogoditi.

"Incident na koji se mnogi pisci pozivaju kako bi obranili svoje stajalište, jest kontroverza oko Marion Zimmer Bradley. Zimmer Bradley dopuštala je fanovima da pišu *fanfiction* smješten u njen svijet "Darkovera", a čak je i čitala fanovske priče. Sve dok, navodno, u jednom *fanfictionu* nije naišla na priču koja je nalikovala na njeno trenutno djelo u nastajanju. Bradley je navodno kontaktirala autora i objasnila situaciju, a čak mu ponudila i malu novčanu naknadu te priznanje, ali fan joj je prijetio tužbom i Zimmer Bradley morala je sasvim odustati od svog planiranog djela. Nimalo iznenađujuće, prestala je čitati *fanfiction* i pisala udruzi *Science Fiction Writers of America* kako bi upozorila druge autore da ne upadnu u istu zamku".⁴²

Fanovska proza spada u svojevrsnu sivu zonu po pitanju autorskih prava, a tolerira se uglavnom sve dok ostaje nekomercijalna i objavljena na svima dostupnim stranicama za užitak drugih fanova. Državni zavod za intelektualno vlasništvo na naš je upit o legalnosti fanovske proze u Hrvatskoj odgovorio kako autor može zabraniti odnosno pod ugovorenim uvjetima odobriti umnožavanje, distribuiranje, svaki oblik priopćavanja javnosti te preradu odnosno prijevod ili prilagodbu svojeg djela, no i da je prema Članku 206. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (NN 111/21), "dopuštena, bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, prerada autorskog djela u parodiju, karikaturu i pastiš, u mjeri koja je potrebna za njen smisao, u skladu s dobrim običajima". Međutim, budući da fanovske proze na hrvatskom jeziku ima gotovo zanemarivo malo, a one temeljene na djelima hrvatskih

⁴⁰<https://www.vice.com/en/article/88gqjz/anne-rice-really-hated-when-people-made-her-characters-better>

⁴¹ https://fanlore.org/wiki/The_Fan_Fiction_Rant

⁴² Parker; str. 21, 22

autora, prema našim saznanjima uopće i nema, ne možemo s preciznošću predvidjeti kako bi se hrvatski zakon tumačio po pitanju fanovske proze i kršenja autorskih prava. U Sjedinjenim Američkim Državama, gdje prema podacima dviju vodećih mrežnih stranica posvećenih fanfictionu *FanFiction.net* i *Archive Of Our Own*, nastaje više od 50 posto fanfictiona, u velikoj većini slučajeva, fanfiction je definiran kao transformativno djelo, a takva djela, spadaju pod doktrinu tzv. “poštene uporabe”.⁴³

“Transformativno djelo originalnom djelu dodaje nešto novo, s namjerom izmjenjujući izvornik kako bi dobio novo značenje” glasilo je dio presude Vrhovnog suda Sjedinjenih Država u slučaju *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc.* koji se odnosio na glazbenu parodiju.⁴⁴ Međutim, kada Robin Hobb kaže kako fanfiction nastaje iz potrebe autora da “popravi” originalno djelo, možda i nije sasvim u krivu. “Žanr *fanfictiona* poznat kao “fix-it fic”, nastao je upravo kao pokušaj da se “popravi” ono što je “krivo” u izvornom tekstu. *TV Tropes*, popularna fanovska *wiki* stranica, definira taj žanr ovako: “Ponekad fanovi misle da su ‘moćnici’ zabrljali. Možda su protratili neki narativ, a možda su odabrali ono očito umjesto boljeg rješenja. Možda su spojili krivi par ili upropastili lika ili jednostavno niti ne razumiju tko pravi heroj priče zapravo treba biti. Ili, još gore, ubili su najvažnijeg lika. Koji god razlog bio, neki fanovi su nezadovoljni i neće ih zadovoljiti samo žalopjke. Oni će to i promijeniti, u *fanfictionu*”.⁴⁵ U polju *fanfictiona* fanovima nije važno samo ispraviti nepravde. Pisanje *fanfictiona* otvara beskrajno igralište za sve moguće žanrove i teme, među kojima su itekako popularne one romantične i erotske, i to do te mjere da je *fanfiction* postao svojevrsna “alternativna vrsta seksualne edukacije koja dozvoljava marginaliziranim pojedincima poput članova LGBTQI zajednice da pronađu zastupljenost, upisujući same sebe u popularne narative”.⁴⁶ Kao što LGBTQI+ osobe u fanfictionu pronalaze žuđenu zastupljenost, Parker smatra i kako ženama, koje dominiraju poljem *fanfictiona*, erotski *fanfiction* predstavlja alternativu pornografiji, u kojoj je odnos prema ženama često ponižavajuć. *Fanfiction* seksualne tematike smeta i mnogim piscima, vidljivo je iz izjava poput one Robin Hobb. Međutim, reći će Parker, glavna primjedba koju je iskazala Hobb odnosi se na to da, pišući likove koji se ponašaju na drugačiji način no u izvornom tekstu, autori *fanfictiona* ignoriraju njenu autorsku intenciju. Ponovno se stoga, vraćamo na Barthesa. Autori *fanfictiona* doista namjerno ignoriraju autorsku intenciju, savršeno u skladu s Barthesovom “Smrti autora”. Sam čin pisanja *fanfictiona* i sama činjenica njegovog postojanja, signalizira da je autor mrtav.

⁴³ <https://www.transformativeworks.org/fanworks-fair-use-and-fair-dealing/>

⁴⁴ <https://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1169&context=chtlj>

⁴⁵ Goodman; str. 3

⁴⁶ Parker; str. 18

2.1 *Fanfiction* u svijetu Harryja Pottera

J. K. Rowling se gotovo pa od samih početaka *fandoma* Harryja Pottera, doduše nakon *PotterWarsa*, prema *fanfictionu* odnosila blagonaklono. Prva saznanja o njenom stavu naspram *fanfictiona*, otkrila je 2003. godine, kada je glasnogovornik književne agencije njenog predstavnika Christophera Littlea za medije kazao: "J. K. Rowling je vrlo polaskana činjenicom što postoji takav interes za njen Harry Potter serijal i što si ljudi uzimaju vremena da pišu svoje vlastite priče. Njena briga je samo za to da takva praksa ostane nekomercijalna te da priče budu primjerene dječjem uzrastu".⁴⁷

Zanimljivo je spomenuti i da se ta izjava zbila nakon takozvanog Trogodišnjeg ljeta ili *The Three-Year Summer*, perioda od tri godine (2000. do 2003.) između objave četvrte, "Harry Potter i plameni pehar", i pete, "Harry Potter i Red feniksa", knjige u serijalu. Bila je to neobično dugačka pauza, budući da su ostale knjige do tada objavljivane ritmom jedne knjige godišnje, ali i sasvim logična, jer peta je knjiga, ispostavilo se, najdulja od svih sedam. Bilo je to iznimno plodno razdoblje za fanovsku umjetnost i proizvodnja *fanfictiona* skočila je u nebo, velikim dijelom jer su frustrirani fanovi čekanje kratili proizvodnjom rekordnih brojeva *fanfictiona* i teorija koje su nagađale, ponekad nevjerojatno precizno, a ponekad sasvim promašeno, sadržaj iduće knjige.⁴⁸

No, to prvo očitovanje J. K. Rowling o *fanfictionu*, iako na prvi pogled afirmirajuće, sa sobom je nosilo još jednu poruku. *Fanfiction* je prihvatljiv, sve dok nastaje pod njenim uvjetima. Izjava o "primjerenosti uzrastu", odnosila se, dakako, na seksualno eksplicitni materijal, koji je u svijetu *fanfictiona* itekako zastupljen. Naime, 2002., godinu ranije, J. K. Rowling i pravni tim njenog izdavača i agenta, krenuli su u napad na web stranice na kojima se objavljivao seksualno eksplicitan sadržaj vezan uz Harryja Pottera. *FanFiction.net* odgovorio je na pritiske napravivši "čistku" NC-17 sadržaja, odnosno sadržaja neprimjerenog za mlađe od 17 godina. Fanovi su reagirali vrlo burno, a peticija koju su pokrenuli ne bi li se takav sadržaj vratio na stranicu, skupila je, prema podacima *Fanlore.com*, čak 23 453 potpisa.⁴⁹ Jedan je fan tada komentirao: "*Fanfiction.net* ima sva prava da ovo naprave. Žao mi je da se ljudima gase korisnički računi, ali to je pravo stranice. I nisam iznenađen što je došlo do toga. Je li itko vidio arhivu *fanfictiona* o Harryju Potteru? Mislim da će nakon ove zabrane tamo ostati otprilike dvije priče".⁵⁰

Čistka *FanFiction.net*, koja se, usput budi rečeno, ponovila 2012. godine, tada je dovela do nastanka niza drugih stranica, posvećenih isključivo "odraslom" *fanfictionu*. Jedna od njih bila je i *RestrictedSection.org*, koju su osnovali autorica *fanfictiona* Vicki Dolenga i nekolicina

⁴⁷ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/3753001.stm>

⁴⁸ https://fanlore.org/wiki/Three-Year_Summer

⁴⁹ https://fanlore.org/wiki/FanFiction.Net%27s_NC-17_Purges:_2002_and_2012

⁵⁰ *ibid.*

njenih prijatelja, a ime stranice bilo je simpatična referenca na dio knjižnice u Hogwartsu gdje su se nalazile knjige za posuđivanje kojih su učenici morali ishoditi posebno odobrenje. I osnivačima *Restricted Sectiona* uskoro su stigle pravne prijetnje u kojima su kao zabrinute strane navedeni i J. K. Rowling i *Warner Bros.*: “Postoji vrlo stvaran rizik da bi povodljiva djeca, koja naravno čine glavninu čitateljske publike knjiga o Harryju Potteru mogla nabasati na vašu seksualno eksplicitnu stranicu, koju bi, vjerujemo da shvaćate, većina razumnih ljudi smatrala sasvim neprikladnom za maloljetnike. Upozorenja da djeca mlađa od 18 godina ne bi trebala koristiti vašu mrežnu stranicu, u stvari ne sprječavaju maloljetnike da to i naprave. Štoviše, takva upozorenja mogu upravo i potaknuti tinejdžere da posjete vašu stranicu”.⁵¹ Odvjetnik agencije Christophera Littlea, Neil Blair, također je oštro osudio seksualno eksplicitni *fanfiction* te izjavio: “To je gotovo kao da vodite porno knjižaru u Sohou i potičete djecu da uđu unutra reklamirajući se slatkisima” te je dodao kako pružatelji internetskih usluga (ISP) imaju “društvenu odgovornost” zaštititi djecu od pornografskih priča koje uključuju Harryja Pottera.⁵²

Međutim, glasnogovornik *Internet Service Providers Association* rekao je: “Problem je u tome radi li se tu o ilegalnom materijalu. Pružatelji internetskih usluga ne mogu biti suci i porota. Oni koji bi trebali preuzeti odgovornost za taj materijal su oni koji ga objavljuju. Pružatelji internetskih usluga nikako ne mogu nadzirati sve stranice te prirode”.⁵³

“Moje mišljenje je da ih se, ako od toga ne zarađujemo, to ne bi trebalo ticati”, jednostavno je izjavila Vicki Dolenga, iskazujući time već utvrđenu fanovsku nehajnost ka autorskim željama, potrebama i intencijama, a njena stranica nastavila je s radom, iako su kasnije zahtijevali i e-mail registraciju te potvrdu dobi.⁵⁴

Na tome je sve i ostalo – borba protiv seksi Harry Potter *fanfictiona* bila je borba s vjetrenjačama od koje su svi uključeni u nekom trenutku odustali. Fanovi su, pak, nastavili popunjavati rupe istražujući seksualnost u svijetu Harryja Pottera, posebice zbog toga što u knjigama uopće nije bila zastupljena. Više godina kasnije, J. K. Rowling je u intervjuu za magazin *The New Yorker* pojasnila i zašto: “U *fantasyju* jednostavno ima stvari koje ne radite. Ne možete se seksati pored jednoroga. To je čvrsto pravilo. Neukusno je”.⁵⁵

Pravi razlog tome je, smatra pak Ruby Parker, što ćete u svijetu komercijalnog nakladništva teško pronaći seks u serijalu oglašavanom kao “knjige za djecu”.

“Kao rezultat toga, odrasliji su fanovi bili primorani okrenuti se internetu kako bi spekulirali o seksualnim životima njihovih omiljenih likova. Velik broj kratkih (*‘one-shot’*) priča fokusira se

⁵¹ https://fanlore.org/wiki/Restricted_Section

⁵² <https://www.scotsman.com/whats-on/arts-and-entertainment/web-of-fantasy-turns-the-boy-wizard-bl-ue-2513261>

⁵³ *ibid.*

⁵⁴ <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2003/06/18/harry-potter-and-the-copyright-lawyer/50bc27c5-c398-464f-a74e-714869920796/>

⁵⁵ <https://www.newyorker.com/magazine/2012/10/01/mugglemarch>

upravo na takve, izmaštane, seksualne susrete. Nedostatak zastupljenosti LGBTQI+ likova u *mainstream* književnosti također je pridonio popularnosti 'slasha', popularnog podžanra *fanfictiona* u kojem se pojavljuju istospolni parovi, ali taj termin odnedavno obuhvaća i sav fanfiction koji tematizira seks".⁵⁶

Da svijet Harryja Pottera pruža mnogo prilika za seksualno i rodno istraživanje, tvrdi Jennifer Duggan u tekstu "Transformative Readings: Harry Potter Fan Fiction, Trans/Queer Reader Response, and J. K. Rowling". U originalnih sedam knjiga o Harryju Potteru nailazimo na više primjera koji čitatelja mogu potaknuti na razmišljanje o seksualnosti, seksualnoj orijentaciji i rodu, među kojima su i "interspecistička privlačnost, poput prikaza privlačnosti koje brojne učenice osjećaju prema kentauru Firenzeu, pojavljuju se likovi miješane vrste poput Hagrida (poludiva čiji je otac bio čovjek, a majka div) te Fleur (koja je jednu četvrtinu *Veela*)".⁵⁷ Tu su i napitci, poput Višesokovnog napitka, koji imaju moć fizički preobraziti jednu osobu u drugu, a u nekim trenucima u knjigama čak se i koristi kako bi se likovi jednog roda preobrazili u one drugog roda. Ne čudi stoga, piše Duggan, da s takvo "prelaženje granica" očituje i u fanovskim interpretacijama knjiga.

Jedna od indikacija da se J. K. Rowling pomirila s činjenicom da se svijet Harryja Pottera istražuje i na takve načine, jest njen usputni komentar netom nakon što je publici prepunoj fanova na razgovoru u Carnegie Hallu 2007. godine, obznanila da je ravnatelj Hogwartsa, Albus Dumbledore – *gay*. O reakcijama na njenu ekstratekstualnu intervenciju detaljnije ćemo govoriti u idućem poglavlju, no sama J. K. je nakon te izjave kroz smijeh kazala: "O moj Bože, *fanfiction*",⁵⁸ referirajući se pritom, očito, na količinu *slash fanfictiona* o Dumbledoreu koji je pretpostavila da će uslijediti.

No, fanovi koji stvaraju fanovsku prozu ne mare pretjerano za autorski blagoslov. Štoviše, čitav žanr *fanfictiona* o Harryju Potteru nastao je kao reakcija na epilog sedmog i posljednjeg nastavka "Harry Potter i darovi smrti". Naime, epilog, smješten devetnaest godina nakon događaja iz romana, prikazuje "zlatni trio", Harryja Pottera, Hermionu Granger i Rona Weasleyja koji svoju djecu prate na vlak za Hogwarts, a toliko je razočarao neke fanove da su ga u potpunosti odbacili, pretvarajući se da nikada nije ni napisan. "Mnogo fanova koji su investirali značajno vrijeme u ovaj fikcionalni svijet, osjećali su se da je epilog simplifikacija, redukcija tog svijeta; kolotali su očima na to što je Harry oženio Ginny, svoju srednjoškolsku djevojku, i što je nazvao svoju djecu prema svojim roditeljima i mentorima, a pogotovo na brak Rona i Hermione"⁵⁹, piše Lesley Goodman koja u kontekstu epiloga navodi i zanimljiv

⁵⁶ Parker; str. 24

⁵⁷ Duggan Jennifer; "Transformative Readings: Harry Potter Fan Fiction, Trans/Queer Reader Response, and J. K. Rowling"; *Children's Literature in Education* Vol. 53 Iss. 2; str. 153

⁵⁸ Tosenberger Catherine; "Oh my God, the Fanfiction!" *Dumbledore's Outing and the Online Harry Potter Fandom*; *Children's Literature Association Quarterly*; Vol. 33 No. 2; str. 200

⁵⁹ Goodman; str. 9

fanovski termin “*ship sinking*”. U terminologiji *fanfictiona*, “*ship*” označava “*relationship*” ili romantičnu vezu između likova, a fanovi tvrdili su da je epilog Rowling služio kako bi “potopila” sve daljnje spekulacije o romantičnim i/ili seksualnim vezama među glavnim likovima Harryja Pottera kakve istražuju pisci *fanfictiona*. Iz te je frustracije nastao popularan “Epilogue? What Epilogue?” ili “Epilog? Koji epilog?” žanr *fanfictiona* koji istražuje fiktionalni svijet Harryja Pottera nakon bitke za Hogwarts i Harryjeve pobjede nad Voldemortom. “Postoji više od šesnaest tisuća fanovskih djela s tagom ‘Harry Potter Epilogue What Epilogue EWE’ na stranici *Archive of Our Own*, od čega su golema većina radovi koji se fokusiraju na Drarry ili Dramione”, stoji na stranici *Fanlore.com*. “Drarry” i “Dramione” pri tome označavaju “*shipove*” koji se pojavljuju u djelu, a koji su u ovom slučaju “*shipovi*” Draca Malfoya i Harryja Pottera te Draca i Hermione. Fanovsko odbijanje autorskog autoriteta na polju *fanfictiona* najbolje se očituje i nastankom termina *fantitlement* za fenomen koji se odnosi na vjerovanje fanova da im “njihova strast i posvećenost osobi ili predmetu intelektualnog vlasništva daje prava i povlastice”.⁶⁰

Nadalje, određeni fanovi čak preferiraju fanovsku umjetnost nad radom J. K. Rowling te osjećaju *fantitlement*, smatrajući kako su zaslužili “vlasništvo” nad Harryjem Potterom zbog silnog truda i rada koji su uložili u svoja djela: “Harry Potter više ne pripada J. K. Rowling. Da, njeno ime je možda na naslovnicama tih knjiga, ali Harry Potter svemir je sada naš. Mi smo ispunili rupe i dodavali na njih. Ovo su naši likovi, naše priče, naše ideje. Harry Potter je sada naš. Uzeli smo kostur koji je stvorila Rowling i dali mu život”.⁶¹

⁶⁰ Parker; str. 25

⁶¹ de Roest; str. 26

3. Autor odbija umrijeti

Svijet Harryja Pottera odavno više ne čini samo sedam originalnih knjiga. Uz filmove koji su ih pratili, sada su tu i filmski prednastavci u serijalu "Fantastične zvijeri", niz dodatnih knjiga, videoigre, specijalizirane web stranice, tematski parkovi i scenske adaptacije. Godinu nakon što je u srpnju 2000. godine objavljen četvrti dio serijala, "Harry Potter i plameni pehar", J. K. Rowling započela je ekspanziju čarobnjačkog svijeta. Najprije bila je riječ o kratkim knjižicama, namijenjenima za prodaju u dobrotvorne svrhe, odnosno u korist organizacije Comic Relief – "Fantastične zvijeri i gdje ih naći" te "Metloboj kroz stoljeća". Obje je napisala sama Rowling, a prva bila je koncipirana poput udžbenika kakav bi koristili učenici čarobnjačke škole Hogwarts iz pera magizoologa "Newta Scamandera", dok je potonja, također jedna od knjiga koja se spominje u originalnom serijalu, predstavljala kratki pregled čarobnjačkog sporta metloboja kroz povijest, i napisana je pod pseudonimom Kennilworthy Whisp. Još jedna knjiga, zbirka "Bajke Barda Beedlea", uslijedila je 2008. godine, nakon publikacije posljednjeg dijela "Harry Potter i darovi smrti", u kojem navedena zbirka čarobnjačkih priča za djecu ima veliku ulogu u radnji. Rowling je iste godine, ponovno iz humanitarnih pobuda, jer priča je prodana na aukciji lanca knjižara *Waterstones*, napisala i kratku priču smještenu u vrijeme prije Harryjeva rođenja, a u kojoj opisuje avanturu Harryjeva oca Jamesa Pottera i njegovog najboljeg prijatelja, Harryjevog kuma Siriusa Blacka. Zatim je, 2016. godine, objavila i tri e-knjige, "Hogwarts: An Incomplete and Unreliable Guide", "Short Stories from Hogwarts of Power", "Politics and Pesky Poltergeists" te "Short Stories from Hogwarts of Heroism, Hardship and Dangerous Hobbies", koje su sadržavale nove informacije i detalje o likovima, mjestima i događajima iz svijeta o Harryju Potteru. Navedene tri e-knjige bile su zapravo kompilacija objava s interaktivne mrežne stranice *Pottermore* na kojoj je Rowling redovito objavljivala priče i dalje proširivala svoj književni svemir.

Prva filmska adaptacija, temeljena na prvoj knjizi serijala "Harry Potter i kamen mudraca", stigla je u studenom 2001. godine. Sveukupno, prema sedam knjiga iz serijala snimljeno je osam filmova, budući da je posljednji dio, "Harry Potter i darovi smrti" podijeljen u dva filma. Postoji i četrnaest Harry Potter videoigara, od čega je osam temeljeno na originalnom književnom serijalu i filmovima, u produkciji Electronic Arts, od kojih je prva također izašla 2001. godine. Niz drugih studija, uključujući Warner Bros., Portkey Games, London Studio i Avalanche Software, proizveli su druge, "*spin-off*" igre smještene u svijetu Harryja Pottera. Prvi tematski park posvećen Harryju Potteru, "The Wizarding World of Harry Potter", odnosno proširenje parka *Islands of Adventure* u *Universal Orlando Resortu* na Floridi otvoren je za

javnost 2010. godine, a 2014. godine s njim je povezan i dodatni dio, u *Universal Studios Florida* tematskom parku.

Jedan od kontroverznijih dodataka svijetu Harryja Pottera je i predstava "Harry Potter i ukleto dijete", scenarij za koju je adaptirao Jack Thorne prema priči koju su u suradnji napisali Thorne, John Tiffany i J. K. Rowling. Radnja predstave smještena je devetnaest godina nakon završetka posljednjeg nastavka Harryja Pottera, odnosno u epilog posljednje knjige, a prati avanture Harryjeva sina Albusa Severusa Pottera. No, iako je predstava dobila sjajne kritike, scenarij, koji je objavljen i kao knjiga, unutar *fandoma* Harryja Pottera je zbog brojnih nedosljednosti i nelogičnosti nazivan je i "lošim *fanfictionom*", a "Ukleto dijete" postalo je poznato i kao "Predstava-Čije-Se-Ime-Ne-Smije-Izgovoriti", što je zgodna referenca na nadimak književnog zlikovca Lorda Voldemorta.

Ekspanzija svijeta Harryja Pottera putem igara, filmova i inih sadržaja, u konzumeristički orijentiranom društvu sasvim je očekivana, a sve navedeno okupljeno je pod jednim kišobranom medijske franšize nazvane *Wizarding World*.⁶² U pravnom smislu, *Wizarding World*, odnosno intelektualno vlasništvo nad svijetom Harryja Pottera, podijeljeno je između J. K. Rowling i *Warner Bros. Entertainment Inc.*⁶³ No, ono što tu franšizu, ili brend Harryja Pottera čini specifičnim jest involviranost njegove autorice, sudjelovanjem u stvaranju filmova i tematskih parkova, objavljivanjem novih knjiga i sadržaja na *Pottermoreu*, ali i konstantnom komunikacijom sa obožavateljima društvenim mrežama. Na svojoj preferiranoj društvenoj mreži, *Twitter*, Rowling je na zlu glasu zbog svojih objava u kojima dijeli ne samo svoje misli, ideološke i političke stavove s kojima brojni njeni fanovi imaju problema, već i detalje iz svijeta Harryja Pottera. Već godinama taj čvrst stisak koji Rowling održava nad svojom kreacijom, izaziva polemike u *fandomu* Harryja Pottera. Treba li se sve što kaže Rowling štovati kao Sveto Pismo ili je već odavno trebala, u Barthesovom smislu, umrijeti, i svoje djelo ostaviti čitateljima? U drugom dijelu ovog poglavlja razmotrit ćemo nekoliko teorija o autorskom autoritetu J. K. Rowling i kako on utječe na *fandom* Harryja Pottera.

⁶² <https://www.wizardingworld.com/news/wizarding-world-brand-logo-launch>

⁶³ <https://www.jkrowling.com/legal/>

3.1 Odbacivanje autorskog autoriteta

Fanovski način čitanja, poslužimo li se teorijom fikcionalnih svjetova kakvu Goodman primjenjuje na *fandom*, odlikuje impuls za održanjem integriteta fikcionalnog svijeta nauštrb autora. Stoga, fanovi, kako bi utvrdili granice fikcionalnog svijeta, posebice u trenucima u kojima serijalizacija otvara prostor za nedosljednosti i pogreške, koriste riječ “kanon”. Iako se riječ kanon u polju književnosti koristi kako bi se opisao “određeni korpus književnih tekstova koji zauzima središnje mjesto i postavlja vrijednosni uzorak nekoj kulturnoj zajednici”⁶⁴, odnosno, “ustaljeni popis autora koji se smatraju književno vrijednima”⁶⁵ u kontekstu *fandoma* kanon tumači se kao popis tekstova koji tvore fikcionalni svijet te u širem značenju “sve što je čvrsto ustanovljeno, što je postalo tradicionalnim i općepriznatim ili općeprihvaćenim”⁶⁶. Kanonom se unutar *fandoma* smatraju originalni tekstovi i njihov doprinos fikcionalnom svijetu; činjenica da je Harry Potter otkrio da je čarobnjak na svoj jedanaesti rođendan, kako je opisano u knjizi ‘Harry Potter i kamen mudraca’, dio je kanona”.⁶⁷ Nasuprot kanonu, nastaje *fanon*, ili fanovski kanon, termin koji se odnosi na one elemente koji se ne nalaze u originalnom tekstu, ali se unutar *fandoma* i *fanfictiona* toliko često pojavljuju da ih se smatra, ako ne dijelom kanona, onda njegovom svojevrsnom alternativnom, ali popularnom verzijom. U *fanon* Harryja Pottera spadali bi, primjerice, ranije navedeni “*shipovi*”, poput onih Harryja i Hermione. Unutar samog *fanona* razlikujemo i tzv. *headcanon*, verziju događaja koja označava određenu, jednom fanu, (“u njihovoj glavi”) omiljenu interpretaciju koja je u kontradikciji s kanonom ili proširuje kanon. No u slučaju franšiza poput one Harryja Pottera u kojoj se čarobnjački svijet neprestano širi filmskim adaptacijama, predstavama, videoigrama i ekstratekstualnim intervencijama autorice, pitanje kanona postaje problem. Ima li autor uopće moć i pravo intervenirati u kanon ustanovljen u originalnim djelima, mijenjati ga, širiti, a ponekad mu i proturiječiti? Internet je, tvrdi Maria B. Fahs u tekstu “The-Author-Who-Lived: J. K. Rowling’s Refusal to Accept the Death of the Author in the Internet Age”, zauvijek promijenio odnos autora i čitatelja. “Imamo veći pristup informacijama no ikada prije, što ne znači da moramo prihvatiti sve što pročitamo, već da moramo postati kritičniji čitatelji, na novi način navigirati kroz naš odnos s živućim autorima, njihovim originalnim tekstovima i ekstratekstovima”⁶⁸, piše Fahs, koja identificira i tri načina na koji se fanovi Harryja Pottera odnose prema autorskom

⁶⁴ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30217>

⁶⁵ <https://leksikon.muzej-marindrzic.eu/kanon-knjizevni/>

⁶⁶ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30217>

⁶⁷ Goodman; str. 6

⁶⁸ Fahs B. Maria; “The-Author-Who-Lived: J. K. Rowling’s Refusal to Accept the Death of the Author in the Internet Age”; University of Notre Dame; Notre Dame Indiana; 2015; str. 13

autoritetu J. K. Rowling i definiranju kanona. "Neki će prihvatiti sve što Rowling ikada napiše o Harryju Potteru. Drugi će priznati samo one stvari koje su se dogodile u originalnim knjigama. No, ja se zalažem za treću opciju, u kojoj čitatelj uzima originalni tekst i ekstratekst te odlučuje što prihvatiti, temeljeći svoju odluku na dokazima koje pronađu u svojim vlastitim čitanjima".⁶⁹

Na određeni način, odbijajući "umrijeti", odnosno prepustiti svoje djelo čitateljima i nastavljajući nadograđivati čarobnjački svijet, moglo bi se ustanoviti i kako J. K. Rowling ometa čitateljsko iskustvo, a posebice načine čitanja i analize teksta koje prakticiraju članovi *fandoma*. Ako čitatelj doista, stvarajući svoje interpretacije, a u slučaju članova *fandoma* i nove kreacije, umjetnost i slično, postaje autor, J. K. Rowling svojim intervencijama, bilo da one potvrđuju ili pobijaju određene čitateljske interpretacije, to odbija dopustiti. Skovali su stoga Dion McLeod i Travis Holland u tekstu "The Ghost of J. K. Rowling: Harry Potter and the Ur-Fan", zgodan termin "ur-fan".

"Naslanjajući se na koncept 'ur-teksta' – kao najtočnije, naširoko priznate, najranije ili završene verzije određenog teksta – tvrdimo da autori poput J. K. Rowling ulaze u ulogu 'ur-fana'. U ovom trenutku, Rowling je jedini idealni ur-fan kandidat kojeg smo identificirali",⁷⁰ pišu McLeod i Holland, koji zatim razrađuju definiciju ur-fana.

Ur-fan je, tvrde, uloga koja kombinira autorski autoritet i fanovsko ponašanje. On je aktivan unutar fanovskih zajednica, u kojima preuzima ulogu autoriteta i izvora iz kojeg proizlaze nove informacije o tekstu. Ur-fan je autor ili 'originator' danog teksta, tehnološki je potkovan, te koristi postojeće alate i platforme, posebno društvene mreže, kako bi kontinuirano širio i reinterpreterao aspekte teksta kao odgovor na zahtjeve ili pritisak fanova. Rowling je poznata po svojim interakcijama s fanovima na *Twitteru*, gdje na njihov zahtjev, ali i samoinicijativno, objavljuje detalje o svijetu Harryja Pottera. Primjerice, od 2015., svake godine na obljetnicu Bitke za Hogwarts, koja se prema knjizi "Darovi smrti" odvila 2. svibnja 1998., Rowling se na *Twitteru* ispriča obožavateljima za neke od smrti likova u knjigama. Ispričala se, da nabrojimo samo neke, za smrt Freda Weasleya, kućnog vilenjaka Dobbyja i Remusa Lupina.⁷¹ Takav, poprilično neobičan potez, u kojem se autor ispričava čitateljima što je u tekstu "ubio" određenog lika, sjajno podcrtava njenu poziciju ur-fana, osobe koja je istovremeno odgovorna za stvaranje (i ubijanje) likova, te osobe koja se prema tim likovima odnosi u fanovskoj maniri te zbog njihovih smrti žali.

"U duhu potpune iskrenosti, htjela bih priznati da nisam odlučila ubiti Lupina sve dok nisam napisala 'Red feniksa'. Arthur je preživio, stoga je Lupin morao umrijeti. Žao mi je. Nisam

⁶⁹ *ibid.* str. 14

⁷⁰ McLeod Dion, Holland Travis; *The ghost of J. K. Rowling: Harry Potter and the Ur-Fan*; MFCO Working Paper Series; University of Wollongong; 2017; str.5

⁷¹ <https://www.cinemablend.com/news/2471293/did-jk-rowling-skip-her-annual-harry-potter-death-apology-or-was-it-just-very-subtle>

uživala u tome. Jedini put kada me moj urednik vidio da plačem bilo je zbog Teddyjeve sudbine” dodala je u objavi nakon isprike za “ubojstvo” Remusa Lupina.

Rowling je koristila svoj autoritet u fandomu Harryja Pottera i kako bi, primjerice, nagovorila fanove da podrže Škotsku koja se natjecala na Svjetskom kupu u ragbiju u zamjenu za traženu informaciju iz čarobnjačkog svijeta: “(...) ako vas puno bude *tweetalo* #AsOne u podršci Škotskoj, možete dobiti Siriusov rođendan”.⁷² Nakon što je zadovoljavajući broj ljudi *tweetao* spomenuti hashtag i Škotska pobijedila, otkrila je kako je Sirius Black rođen 3. studenog. U svojim *tweetovima* odlučila je pobiti i određene popularne fan teorije, poput onih da je Draco Malfoy vukodlak⁷³ te da je Ron Weasley zapravo Albus Dumbledore koji je otputovao kroz vrijeme.⁷⁴

Nadalje, iako ovaj *tweet* nije objavljen na njenom osobnom *Twitteru*, već s profila *Wizarding World*, riječ je o dijelu članka J. K. Rowling na *Pottermoreu* koji je do tada uspio proći ispod radara. “Hogwarts nije oduvijek imao zahode. Prije no što su u 18. stoljeću prihvatili bezjačke (nečarobnjačke) metode kanalizacije, vještice i čarobnjaci samo bi se olakšali na mjestu i zatim uklonili dokaze”.⁷⁵

Ta je, po mnogima sasvim suvišna činjenica, izazvala je brojne reakcije obožavatelja i niz članaka na portalima, no i dalje bismo je mogli okarakterizirati kao sasvim benignu. Mnogo veću buru je prouzročila objava J. K. Rowling da je omiljeni ravnatelj Hogwarta i Harryjev mentor Albus Dumbledore – homoseksualac. U razgovoru s autoricom održanom u Carnegie Hallu 2007. godine, Rowling je na pitanje “Je li Dumbledore, osoba koja je vjerovala u prevladavajuću moć ljubavi, ikada bio zaljubljen”, odgovorila: “Moj iskreni odgovor je... Uvijek sam razmišljala o Dumbledoreu kao *gay* muškarcu. Zaljubio se u Grindelwalda i to je doprinijelo njegovom šoku kada je Grindelwald pokazao svoje pravo lice. Možda ga zbog toga do određene mjere možemo i opravdati, jer ljubav nas često može zaslijepiti. (...) Zapravo, nedavno sam prisustvovala čitanju scenarija za šesti film u kojem se nalazila rečenica koju Dumbledore govori Harryju, ‘o djevojci koju je nekoć poznao, a čija je kosa...’. Morala sam napisati malu bilješku u margini za scenarista: ‘Dumbledore je *gay*!’ Da sam znala da bi vas to toliko razveselilo, rekla bih vam to i prije”⁷⁶ obznanila je publici, referirajući se u svom odgovoru na odnos mladih Albusa Dumbledorea i mračnog čarobnjaka Gellerta Grindelwalda, čije je davno prijateljstvo jedna od tema u posljednjem nastavku Harryja Pottera.

Iako je u publici, prema svedočenjima prisutnih, zavlдалo opće oduševljenje, tijekom

⁷² https://twitter.com/jk_rowling/status/652808279995904000

⁷³ https://twitter.com/jk_rowling/status/649915813831512064

⁷⁴ <https://ew.com/gallery/jk-rowlings-biggest-harry-potter-revelations/>

⁷⁵ <https://twitter.com/wizardingworld/status/1081242428105998336>

⁷⁶ <https://www.the-leaky-cauldron.org/2007/10/20/j-k-rowling-at-carnegie-hall-reveals-dumbledore-is-gay-neville-marries-hannah-abbott-and-scores-more>

vremena mnogi su fanovi Rowling počeli zamjerati tu činjenicu. Njena ekstratekstualna objava da je jedan od najvažnijih likova u knjizi pripadnik marginalizirane skupine te seksualne orijentacije kakva u popularnim djelima tog doba nije bila zastupljena, protumačena je kao “*queerbaiting*”, svojevrsan marketinški trik kojim autori “*mame*”, odnosno navode čitatelja ili gledatelja na pomisao da će u nekom sadržaju biti zastupljeni LGBTIQ+ likovi, istospolni parovi i sl., no u konačnom sadržaju eksplicitnog spomena takvih pojedinaca i odnosa – nema. Taktika je to koja se koristi kako bi se privukla publika koja pripada LGBTIQ+ zajednici i djelo se prikazalo progresivnijim nego što jest, a istovremeno kako one koji nisu zainteresirani za takvu tematiku ili su protiv njenog prikazivanja u popularnim sadržajima, ne bi odbili ili razjarili.

U nizu *tweetova* 2014. godine, J. K. Rowling je kao odgovor na pitanje židovskog fana kojeg je zanimalo ima li u Hogwartsu i pripadnika židovskog naroda, to potvrdila, kazavši kako je jedan od likova koji se spominje u knjigama, Anthony Goldstein, doista Židov, ali svakako nije jedini te da je Hogwarts zamislila kao mjesto u kojem su zastupljena sva religijska vjerovanja – osim *wicce*.⁷⁷ Odgovorila je zatim i na *tweet* druge obožavateljice koja je kazala kako smatra da je Hogwarts sigurno mjesto i za LGBTIQ+ učenike, napisavši “naravno” te objavivši popularni *meme* “Ako nas je Harry Potter ičemu naučio, to je da nitko ne bi trebao živjeti u ormaru”.⁷⁸

Ipak, u sedam knjiga o Harryju Potteru, naime, nema ni spomena o različitim religijskim uvjerenjima učenika. Štoviše, slave se Božić i Uskrs, doduše bez spominjanja religijskih elemenata tih blagdana, već uglavnom sekularnih, poput školskih praznika, okićenih božićnih jelki ili uskršnjih jaja.⁷⁹ Također nema ni spomena seksualne orijentacije Albusa Dumbledorea, te čak i uzevši u obzir činjenicu da romantike u knjigama ima tek ponešto, a seksualnost se gotovo niti ne spominje, svi su parovi prikazani u knjigama redom heteroseksualni. A godinu dana nakon šokantne objave da je Dumbledore *gay*, Rowling je na novinskoj konferenciji u Torontu pokušala opravdati svoj postupak te činjenicu da Dumbledoreova seksualnost nije eksplicitno naznačena u knjigama: “U knjizi je vrlo jasno da je on... apsolutno, dijete će iz toga iščitati prijateljstvo, ali mislim da bi senzibilna odrasla osoba vrlo lako mogla zaključiti da je bila riječ o zaljubljenosti”.⁸⁰

“Predstavljajući to na način da je oduvijek o Dumbledoreu razmišljala na taj način i da su neki senzibilni (*queer?*) čitatelji to vjerojatno već i primijetili, pokušava opravdati nepostojanje LGBTIQ+ likova u svom tekstu, a istovremeno pobrati zasluge za to” pišu Anastasia Salter i Mel Stanfill u knjizi “Auteur as a Fanboy: The Construction of Authorship in Transmedia

⁷⁷<https://www.theguardian.com/books/2014/dec/17/jk-rowling-confirms-that-there-were-jewish-wizards-harry-potter>

⁷⁸ https://twitter.com/jk_rowling/status/544998416414412801/photo/1

⁷⁹ <https://harrypotter.fandom.com/wiki/Christmas>; <https://harrypotter.fandom.com/wiki/Easter>

⁸⁰ <http://www.accio-quote.org/articles/2007/1022-torontopressconf.html>

Franchises”⁸¹, a to možemo primijeniti i na njene *tweetove* o religijskoj raznolikosti učenika u Hogwartisu. Doduše, možda su upravo takve i slične kritike nagnale Rowling da u drugom dijelu filmske franšize “Fantastične zvijeri i gdje ih naći”, napokon eksplicitno potvrdi vezu Dumbledorea i Grindelwalda.⁸²

Ipak, takve objave smatraju Salter i Stanfill, Rowling također služe za nametanje vlastitog autoriteta nad svime vezanim uz Harryja Pottera. *Fandom* je, pišu, citirajući Catherine Tosenberger, podijeljen oko njenih ekstratekstualnih dodataka kanonu – “dok su neki to vidjeli kao “bezazleno pružanje informacija koje su sami fanovi i tražili, drugi su u tome vidjeli zlokobniju želju za kontrolom interpretacija njenog teksta”.⁸³

“Barthes predlaže da, kako bi mogli pronaći značenje u tekstu, autor mora biti ‘ubijen’, stvarajući tako teleologiju u kojoj autor postoji prije teksta. Zbog kulturno dominantnog označenja autora kao originatora teksta, nova tekstualna produkcija postavlja autorovu interpretaciju kao prethodnu svakoj čitateljskoj interpretaciji. Mi tvrdimo da intervencije J. K. Rowling u kanonska značenja teksta Harryja Pottera kompliciraju tu barijeru između “prije” i “poslije” tekstualnog značenja, stvarajući situaciju u kojoj fanovi koji žele čitati tekst kroz dominantan autorski pogled koji je ustanovila Rowling, moraju reinterpretirati značenja koja su prethodno pronašli u tekstu”⁸⁴, govore pak McLeod i Holland, zaključujući kako Rowling kao ur-fan, podilazeći fanovskom porivu za stjecanjem gotovo enciklopedijskog znanja o objektu fandoma, stvara ovisničku vezu fanova između autora kao jedine osobe koja to znanje može podijeliti.

No, koliko god fanovi prihvaćali i bili oduševljeni nekim od ekstratekstualnih intervencija objavljenima na *Twitteru* ili *Pottermoreu*, a koje za njih predstavljaju dobrodošlu ekspanziju čarobnjačkog svijeta, odnosno objekta njihova *fandoma*, posebno teško pada im kada je riječ o nelogičnostima, odnosno nedosljednostima između originalnih sedam knjiga i novih informacija koje J. K. Rowling dijeli. Nekada je riječ o naizgled minornim detaljima, no upravo zbog spomenute fanovske enciklopedijske žudnje za znanjem, takvi slučajevi uzrokuju burne reakcije. Primjerice, u drugom dijelu *spin-off* filmskih prednastavaka “Fantastične zvijeri i gdje ih naći”, pojavljuje se profesorica Minerva McGonagall, poznata nam i iz originalnih sedam knjiga. No, u godini u koju je smješten navedeni film, McGonagall još se, prema informacijama same J. K. Rowling, nije bila ni rodila.⁸⁵

Zatim, i predstava “Ukleta dijete” sadrži više elemenata koji su, smatraju fanovi, u suprotnosti ne samo s uvriježenim interpretacijama knjiga, već i tekstom kao takvim. Velik

⁸¹ Salter, Stanfill; str. 45

⁸² <https://www.businessinsider.com/dumbledore-gay-relationship-grindelwald-addressed-in-fantastic-beasts-3-2022-4>

⁸³ Tosenberger; str. 201

⁸⁴ McLeod, Holland; str. 4

⁸⁵ <https://www.radiotimes.com/movies/professor-mcgonagall-fantastic-beasts-3-continuity/>

dio zapleta "Ukletog djeteta" tako čini putovanje kroz vrijeme, čije su zakonitosti unutar čarobnjačkog svijeta objašnjene u trećem nastavku "Harry Potter i zatočenik Azkabana", a zatim pobijene u radnji predstave. "Ukleto dijete" također uvodi lik Delphi, kćerke Lorda Voldemorta i njegove sljedbenice Bellatrix Lestrange, što ne samo da je u suprotnosti sa svime što o Voldemortu znamo iz knjiga, što možemo pripisati "interpretaciji", već bi značilo i da je Lestrange bila u visokom stupnju trudnoće tijekom scena u kojima se pojavljuje u posljednjoj knjizi "Darovi smrti", što u tekstu nije naznačeno.⁸⁶ Nadalje, J. K. Rowling "Ukleto dijete", dramu koju nije napisala ona sama, već dramatičar Jack Thorne, proglasila je kanonom, nazvavši ga osmom pričom o Harryju Potteru⁸⁷, što je, piše Fahs, do sada neviđen potez.

"Jedna stvar je reći da su nove informacije koje piše na *Pottermoreu* kanon, a sasvim druga proglasiti da je kanon drama koju nije napisala i koja nije niti temeljena na knjizi koju je napisala".⁸⁸

Ipak, najveći kamen spoticanja u kontekstu predstave "Harry Potter i Ukleto dijete" bio je odabir glumice Noma Dumezweni za ulogu Hermione Granger. Daniel Radcliffe, Emma Watson i Rupert Grint, glumci koji su tumačili likove Harryja, Hermione i Rona u filmskim adaptacijama, urezali su se u pamćenje gledatelja te bi razočaranje glumačkom postavom koja prema mišljenjima nekih nije dovoljno nalikovala likovima na kakve su navikli, moglo biti razumljivo. No, angažiranje Dumezweni, crne glumice južnoafričko-britanskog podrijetla, u ulozi Hermione, izazvalo je najžešće kritike te dovela do debate među fanovima koji su analizirali svaku instancu u kojoj je u knjigama bila naznačena boja Hermionine kože.

"Hrpa rasista mi je počela govoriti da jer je Hermiona 'probljedjela' – odnosno uslijed šoka boja joj je nestala s lica – to mora značiti da je ona bjelkinja, što je nešto s čim imam velikih problema. No, odlučila sam ne ljutiti se previše oko toga i jednostavno vrlo čvrsto ustvrditi da Hermiona može biti crnkinja s mojim apsolutnim blagoslovom i entuzijazmom"⁸⁹, u intervjuu je povodom incidenta kazala Rowling.

"Kanon: smeđe oči, raščupana kosa i jako pametna. Bijela koža nikada nije bila specificirana. Rowling voli crnu Hermionu"⁹⁰ glasilo je i jedan od *tweetova* J. K. Rowling na tu temu. Iako su mnogi pozdravili odabir crne glumice, a Hermiona je u fanovskoj umjetnosti doista često prikazivana kao crnkinja, fanovi su se, pod cijenu da budu prozvani rasistima, uvrijedili na besramno mijenjanje vlastitog kanona u koje se Rowling upustila.

"Moguće je da problem leži upravo u *tweetu* J. K. Rowling. Kao što Gizelle Anatol tvrdi kako

⁸⁶ <https://cultcrumbs.com/2016/06/16/harry-potter-and-the-cursed-child-has-ruined-canon-forever/>;
<https://cureclover.livejournal.com/1532.html>;

<https://harrypotter.fandom.com/f/p/3343172654596404066>

⁸⁷ <https://www.jkrowling.com/book/harry-potter-cursed-child/>

⁸⁸ Fahs; str. 15

⁸⁹ <https://www.theguardian.com/stage/2016/jun/05/harry-potter-jk--rowling-black-hermione>

⁹⁰ https://twitter.com/jk_rowling/status/678888094339366914?lang=en

‘u svijetu u kojem su bijeli ljudi dominantna društvena skupina, bijela rasa postaje danost za nespomenutu rasu: to se interpretira kao norma i pretpostavljeno i kada nije naznačeno’. Govoreći da bi Hermione mogla biti crna jer njena put nije specificirana, Rowling ‘propušta priznati da u svom djelu koristi bijelu rasu kao danost, pogotovo jer jasno naznačava svakog lika koji nije bijele kože, opisujući ostale, važne (pretpostavljeno bijele) likove bez rasnih obilježja” piše A.E. de Roest u tekstu “The Death of J. K. Rowling: Fan Rejection of J. K. Rowling’s Authorial Authority”.

McLeod i Holland, primjerice, “zdravo za gotovo” uzimaju da fanovi prihvaćaju ekstratekstualne intervencije J. K. Rowling: “Fanovsko prihvaćanje revizija i ekspanzija teksta o Harryju Potteru od strane J. K. Rowling ne ‘ubija’ autora, već nas dovodi u situaciju u kojoj imamo aktivnog ‘duha’ autora koji opsjeda tekstualno značenje još dugo nakon njegove ‘smrti’. (...) Dok Barthes tvrdi da autor ‘umire’ u trenutku kada je tekst pročitán, ekstratekstualne intervencije J. K. Rowling, pogotovo na društvenim mrežama poput *Twittera*, demonstriraju da ona zapravo nije mrtva, sve dok njene intervencije uspijevaju provocirati reinterpretacije izvornog teksta kao nedovršenog produkta tekstualnog stvaranja značenja”.⁹¹ Nadovezujući se na ur-fan teoriju McLeoda i Hollanda, Salter i Stanfill pak tvrde kako nametanjem interpretacija svog teksta fanovima i konstantnim postavljanjem sebe na poziciju autoriteta, Rowling zapravo provodi “domestikaciju fandoma”, od fanova čini poslušnike, pokušava ih pripitomiti kako bi joj bili korisni, a ne potencijalno opasni,⁹² što su pokazali tijekom *PotterWarsa*, a djelomično i nakon niza kontroverznih *Twitter* objava J. K. Rowling koje su okrenule fandom protiv nje, a o kojima će riječi biti u idućem poglavlju. S druge strane, autori poput gorespomenutih Fahs te A.E. de Roest koja provodi analizu reakcija fanova na *micro-blogging* stranici *Tumblr*, smatraju kako fanovi ne prihvaćaju nužno autorski autoritet J. K. Rowling te niti njene izjave automatski smatraju kanonom, štoviše, aktivno ih kritiziraju. Analizirajući četrdeset tekstualnih objava na *Tumblr*u, de Roest koristi teoriju o autorskim “tijelima” Monice da Costa iz rada “The Name on the Cover” koja predlaže pogled na autra kroz četiri karakteristike: ime autora, tekstualno tijelo, dokumentarno tijelo, i aksiološko tijelo. “‘Ime autora’ povezano je s Foucaultovom funkcijom autora koja se odnosi na legalnost i odgovornost, ‘tekstualno tijelo’ je set tekstova koje je producirao autor, ‘dokumentarno tijelo’ se sastoji od ne-književnih tekstova koji se pripisuju autoru, poput biografija i intervjuja, ili u slučaju Rowling, *Twittera*. Aksiološko tijelo sastoji se od vrijednosti koje su prisutne u djelu a koje nisu pripisane nekom od likova ili pripovjedaču, već autoru”.⁹³

De Roest to primjenjuje na slučaj J. K. Rowling i njenih ekstratekstualnih intervencija,

⁹¹ McLeod, Holland; str.5, 11

⁹² Salter, Stanfill; str.40

⁹³ de Roest str. 10

postavljajući tvrdnju kako Rowling u svom “dokumentarnom tijelu”, dakle u intervjuima, na *Twitteru* i *Pottermoreu*, daje informacije koje utječu na “tekstualno tijelo, odnosno originalne knjige, koje pak utječu na “aksiološko tijelo” – vrijednosti poput inkluzivnosti, različitosti i tolerancije (crna Hermiona, *gay* Dumbledorea, židovski učenik u Hogwartsu). Zatim, zaključuje kako i fanovi sami rade sličnu distinkciju, ne prihvaćajući da ono što Rowling dodaje dokumentarnom tijelu, može utjecati na tekstualno i aksiološko tijelo. De Roest identificira nekoliko taktika kojima se fanovi služe kako bi odbacili autorski autoritet J. K. Rowling. Na primjeru objave o seksualnosti Albusa Dumbledorea, “prvo, fanovi kritiziraju njen ‘*retro-editing*’, fokusirajući se na nedostatak homoseksualnosti u izvornom tekstu. Drugo, fanovi odbacuju autoritet određenih medija da utječu na izvorni tekst, potkopavajući autoritet posttekstualnih intervencija J. K. Rowling obznanjenih u intervjuima i na *Twitteru*. Posljednje, fanovi preispituju njene motive, tvrdeći da želi biti smatrana progresivnom bez da u tekstu zaista postoji reprezentacija”.⁹⁴ Iste taktike koriste pripadnici fandoma i u raspravama o crnoj Hermioni, s distinkcijom da, “u većini analiziranih objava fanovi ne prihvaćaju crnu Hermionu zbog autoriteta autora, smatrajući njenu autorsku namjeru irelevantnom, nego zbog toga što žude za većom reprezentacijom”.⁹⁵ Neki fanovi, piše de Roest, ipak pozivaju na “poštivanje onoga što J. K. Rowling kaže, jer to na koncu jest njena priča”⁹⁶ pa i prozivaju druge fanove da si uzimaju previše za pravo i da ih “nitko ne tjera da im se sviđa ili da se slažu sa svime što ona napravi, ali da je bar trebamo poštovati kao autoricu”⁹⁷. S druge strane, drugi upravo koriste njen “pokušaj odbacivanja autorske smrti kao argument da bi je potkopali”⁹⁸, pozicionirajući fandom kao kolektiv u svojevrsnoj borbi protiv same Rowling. Također, neki fanovi čak tvrde kako su fanovska djela više kanon od službenog kanona, smatrajući da mogu “prebrisati” ono što je napisala Rowling te tvrdeći da kanon sada kontroliraju fanovi. Taj autoritet svojataju kao argument navodeći svoje iskustvo u svijetu Harryja Pottera “Harry Potter kanon sada je pod kolektivnom kontrolom ljudi koji su odrasli čitajući ga. Rowling tu više nema pravo glasa”⁹⁹, glasi jedna od objava na *Tumblr*. Zaključno, razvidno je da J. K. Rowling gotovo konstantnim pružanjem, ili čak nametanjem, novih informacija, bilo putem filmova, predstava, ili objava na *Pottermoreu* i *Twitteru*, odbija barthesovsku “smrt”. No, unatoč njenim pokušajima da ispuže iz autorskog groba, i “domesticira” fandom, sami fanovi uspijevaju izboriti određenu moć nad svijetom Harryja Pottera. Na njenom predlošku kroje svoje svjetove i u njima uživaju, a iako od njega nikada

⁹⁴ *ibid.* str. 19.

⁹⁵ *ibid.* str. 22

⁹⁶ *ibid.* str. 23

⁹⁷ *ibid.* str. 22

⁹⁸ *ibid.* str. 23

⁹⁹ *ibid.* str. 25

neće zarađivati niti imati kreativnu kontrolu nad njegovim adaptacijama poput autorice, to im nije niti važno.

4. (Samo)ubojstvo autora

Jedna od najvećih kontroverzi povezanih s političkim i ideološkim razmišljanjima J. K. Rowling pojavila se 2018. godine, kada je na svojoj omiljenoj društvenoj mreži *Twitter*, autorica "lajkala" *tweet* koji se referirao na transrodne žene kao "muškarce u haljinama".¹⁰⁰ Njena ekipa odnosa s javnošću promptno je reagirala te je taj potez okarakteriziran kao "sredovječni moment" i glasnogovornik J. K. Rowling na upite medija kazao je kako to "nije prvi put da je nešto lajkala dok je krivo držala svoj telefon".¹⁰¹ Njeni Twitter pratitelji i Harry Potter fanovi odmah su primijetili tu omašku, no s obzirom na njenu reputaciju unutar fandoma, mogla je biti vrlo brzo zaboravljena i oprostena.

No, idući *tweet* J. K. Rowling koji se odnosio na problematiku transrodne zajednice, nije se više mogao otpisati kao blesavi sredovječni potez, već je direktno ukazivao na, njenim fanovima, potencijalno problematična razmišljanja autorice. 2018. godine, Maya Forstater, tada konzultantica u *think tanku* "Center for Global Development", na *Twitteru* je obznanila svoje neslaganje s predloženim izmjenama britanskog "Gender Recognition Acta", zakona koji regulira legalni proces izmjene roda u osobnim dokumentima građana. Forstater se tada usprotivila "radikalnom proširenju pravne definicije 'žena'", no i u drugim instancama također je iskazivala transfobne stavove. To ju je na koncu koštalo i radnog mjesta, odnosno zbog njenih stavova nije joj produžen ugovor s *think tankom* u kojem je bila zaposlena a sve je završilo i na sudu.¹⁰² U prosincu 2019. godine, J. K. Rowling objavila je *tweet* podrške Mayi Forstater: "Oblačite se kako god vam je drago. Nazivajte se kako god poželite. Spavajte s bilo kojom odraslom osobom koja vam da pristanak. Živite svoj najbolji život u miru i sigurnosti. Ali da tjerate žene s njihovih poslova jer su izjavile kako je spol stvaran? *#IStandWithMaya #ThisIsNotADrill*".¹⁰³

U lipnju sljedeće godine, Rowling je zatim *tweetala* članak s portala *Devex.com* u čijem se naslovu nalazio izraz "ljudi koji mensturiraju". Tom se inkluzivnom izrazu, koji se koristi kako bi se istaknulo da ne menstruiraju samo žene, već i neke ne-binarni osobe ili transrodni muškarci, Rowling najprije narugala igrom riječi, a nakon nekoliko dana svoje je stavove pobliže objasnila u blog objavi naslovljenoj "J. K. Rowling Writes About Her Reasons for Speaking out on Sex and Gender Issues", kazavši kako je već neko vrijeme zabrinuta zbog novog "trans aktivizma" i utjecaja koji bi on mogao imati na prava i sigurnost žena, a prvi put se za tu problematiku zainteresirala tijekom istraživanja za svoj kriminalistički serijal knjiga.

¹⁰⁰https://www.huffingtonpost.co.uk/entry/jk-rowling-transphobic-tweet_uk_5ab77230e4b054d118e3b789

¹⁰¹<https://www.thepinknews.com/2018/03/22/jk-rowling-reps-blame-middle-aged-moment-for-liking-tweet-calling-trans-women-men-in-dresses/>

¹⁰² <https://www.bbc.co.uk/news/uk-50858919>

¹⁰³ https://twitter.com/jk_rowling/status/1207646162813100033?lang=en

Rowling je u eseju napisala i kako je određena razina upornog uznemiravanja započela već njenim spomenutim “slučajnim lajkom”, koji je shvaćen kao “dokaz zlomisli”, a nastavila se i pojačala kada je na *Twitteru* počela pratiti *YouTuberu* i radikalnu feministkinju Magdalen Berns, koja je bila poznata po rodno-kritičnim stavovima. Sve to spominje, navela je, kako bi pokazala da joj je bilo apsolutno jasno što će se dogoditi kada je javno podržala Mayu Forstater. “Mora da sam do tad bila na svojem četvrtom ili petom otkazivanju. Očekivala sam prijetnje nasiljem, očekivala sam da će mi govoriti da doslovce ubijam trans ljude svojom mržnjom, da će me zvati kučkom i, naravno, da će moje knjige biti spaljivane, iako mi je jedan posebno bezobrazan čovjek rekao da ih je kompostirao”¹⁰⁴ piše Rowling, koja je unatoč nizu negativnih reakcija na njen tekst, nastavila *tweetati* na tu temu¹⁰⁵.

Taj je niz *tweetova*, piše Mallory Whitson u tekstu “Attention Platform 9¾: The Hogwarts Express is Cancelled. Exploration in Cancel Culture, J. K. Rowling, and Beyond”, samo eskalirao situaciju. “Nakon prvog *tweeta*, mnogi su se nadali isprici, priznanju da je možda koristila prejake riječi ili da je posrijedi bilo impulzivno buncanje, ali umjesto toga, Rowling je nastavila svojim putem, stvarajući sve veći raskol između sebe i milijuna svojih pratitelja. (...) Nakon što su njeni *tweetovi* postali viralni, *hashtagovi* #JKRowlingsOverParty i #RIPJKRowling ušli su u *trending* na *Twitteru*, što znači da su tisuće ljudi *tweetale* upravo te *hashtagove*”.¹⁰⁶

Osim reakcija njenih pratitelja i medija, uslijedile su i izjave osoba povezanih sa svijetom Harryja Pottera, poput glumaca Daniela Radcliffea, Emme Watson, Ruperta Grinta i Bonnie Wright, filmskih Harryja, Hermione, Rona i Ginny, koji su izrazili svoju podršku trans zajednici.

“Transrodne žene su žene. Bilo koja izjava koja to negira briše identitet i dostojanstvo transrodnih osoba i suprotna je svim naporima od strane profesionalnih zdravstvenih ustanova koje su po tom pitanju mnogo stručnije nego Jo ili ja”¹⁰⁷, glasio je dio teksta Daniela Radcliffea, dok je Watson na *Twitteru* napisala: “Trans osobe su ono što kažu da jesu i zaslužuju živjeti svoje živote bez da ih se konstantno preispituje ili im se govori da nisu ono što kažu da jesu”.¹⁰⁸

“Ako je Harry Potter za vas bio izvor ljubavi i pripadanja, ta ljubav je vječna i tu za vas bez osude i pitanja. Transrodne žene su žene. Vidim vas i volim vas” glasio je pak *tweet* Bonnie

¹⁰⁴<https://www.jkrowling.com/opinions/j-k-rowling-writes-about-her-reasons-for-speaking-out-on-sex-and-gender-issues/>

¹⁰⁵ https://twitter.com/jk_rowling/status/1269389298664701952?lang=en;
https://twitter.com/jk_rowling/status/1269407862234775552

¹⁰⁶ Whitson Mallory; “Attention Platform 9¾: The Hogwarts Express is Cancelled. Exploration in Cancel Culture, J. K. Rowling, and Beyond”; Ouachita Baptist University; 2021; str. 19, 20

¹⁰⁷<https://www.thetrevorproject.org/blog/daniel-radcliffe-responds-to-j-k-rowlings-tweets-on-gender-identity/>

¹⁰⁸ <https://twitter.com/EmmaWatson/status/1270826851070619649>

Wright.¹⁰⁹

Sredinom 2020. godine, J. K. Rowling se na *Twitteru* upustila u još jedan monolog, u nizu od čak jedanaest objava u kojima je kritizirala hormonsku terapiju i usporedila ju s kontroverznom konverzijskom terapijom.¹¹⁰ U rujnu iste godine, objavljen je peti roman u kriminalističkom serijalu o privatnom detektivu Cormoranu Strikeu, "Nemirna krv", koji Rowling piše pod pseudonimom Robert Galbraith, a u središtu priče "Nemirne krvi" serijski je ubojica koji se preoblači u ženu kako bi vrebao i ubijao žene. Moguće je da je upravo taj lik onaj na kojeg se Rowling ranije referirala u svom eseju "On Sex and Gender Issues", a mnogi su ga protumačili kao itekako znakovitog s obzirom na objelodanjene autoričine stavove na tu temu.

"Nakon što su otkrili da je lik u njenoj najnovijoj knjizi muški serijski ubojica koji se prurušava u žensku odjeću kako bi ubijao žene, fanovi su kolektivno odlučili 'otkazati' autoricu. Danas, Rowling se često na *Twitteru* i od strane fanova Harryja Pottera naziva transfobom te 'TERF-icom' (trans-isključivom radikalnom feministkinjom). (...) Unutar transfobnih skupina postoje i trans-isključive radikalne feministkinje koje su 'kritične naspram pojma roda i smatraju da je postojanje transrodnih žena protivno ženskosti'.¹¹¹ Doduše, vrijedi spomenuti da osobe koje se naziva akronimom TERF, smatraju kako je to pogrdna riječ, preferirajući etiketu "rodno kritičnih" feministkinja. J. K. Rowling u više je navrata otkrila kako zbog svojih stavova prima prijetnje smrću od strane trans aktivista, no na njih je na *Twitteru* uglavnom odgovarala ironično: "Do sada su mi stotine trans aktivista prijetile da će me prebiti, silovati, ubiti i baciti bombu na mene i shvatila sam da taj pokret jednostavno ne predstavlja nikakvu prijetnju ženama"¹¹². No, zatim je predmetom šestog nastavka serijala o Cormoranu Strikeu, nazvanom "Srce crno kao tinta", objavljenom 2022. godine, učinila ubojstvo *YouTuberice* koja je na internetu zbog svog rada također optužena za transfobiju, zbog čega je najprije primala prijetnje smrću i silovanjem, a potom je i ubijena. Nitko nije propustio primijetiti kako njena junakinja dijeli znatnu sličnost sa samom Rowling, ali ona je te navode u jednom intervjuu odbacila: "Napisala sam tu knjigu prije no što su mi se neke stvari dogodile na Internetu. Rekla sam svom mužu, 'mislim da će svi ovo vidjeti kao odgovor na ono što mi se dogodilo', ali iskreno, nije tako. Prva verzija knjige bila je završena u trenutku kada su se određene stvari počele događati"¹¹³.

Sve navedeno nepovratno je naštetilo odnosu J. K. Rowling i *fandoma* Harryja Pottera s kojim se godinama, iz kakvih god motiva to bilo, trudila održavati komunikativan, otvoren i prislan odnos. Fanovi, koji su, pokazali smo, njenom autorskom autoritetu već pristupali

¹⁰⁹ <https://twitter.com/thisisbwright/status/1270846127206588418>

¹¹⁰ https://twitter.com/jk_rowling/status/1279756114981240834

¹¹¹ Ravell; str. 241

¹¹² https://twitter.com/jk_rowling/status/1417067152956399619

¹¹³ <https://variety.com/2022/film/news/jk-rowling-defends-book-character-transphobia-1235355646/>

kritično, sada su ga odlučili potpuno odbaciti. Fantagonizam kakav pripadnici fandoma obično osjećaju prema figuri autora, razvio se u čisti antagonizam. Protiv autorice započeli su se boriti nizom strategija, no njihova, specifično fanovska emocionalna bliskost sa čarobnjačkim svijetom, utjecala je i na njihov odnos sa samim tekstom i bogatim, raznolikim fikcionalnim svijetom kojeg su oko njega izgradili. Iskoristit će zato ponovno ideju smrti autora, ovog puta kako bi odvojili djelo od autora te pronašli opravdanje da i dalje uživaju u Harryju Potteru bez obzira na stavove njegove autorice.

4.1 Fandom uzvraća udarac

Fanovi Harryja Pottera, koji su, možemo prosuditi prema njihovim ukusima u *fanfictionu*, velikim dijelom ili pripadnici LGBTQI+ skupina ili bar podržavaju njihova prava, nisu mogli pomiriti stavove Rowling s autoricom koja je stvorila jedan tako uključiv i raznolik književni svijet kao što je onaj Harryja Pottera. Iako je Harry Potter, protagonist romana, piše Duggan, bijeli, imućan cis-dječak, on je i autsajder te siročić.¹¹⁴ Harryjeve roditelje je ubio, a njega nije uspio ubiti, mračni čarobnjak Voldemort čija se ideologija zasniva na principu “čiste krvi”, odnosno tezi da su vrijedni samo oni čarobnjaci čije obiteljsko stablo nema bezjačkih (nečarobnjačkih) utjecaja. Nakon smrti roditelja predan je na odgoj teti i tetku Petuniji i Vernonu Dursleyju koji se prema njemu odnose hladno, te ga verbalno, ali i fizički zlostavljaju. Dursleyevi su pritom opisani kao “savršeno normalna” obitelj, u koju se čudak Harry ne uklapa. Jednom kada, s jedanaest godina, Harry uđe u magični svijet, u kojem je slavan i svi znaju njegovu priču te napokon pronade svoje mjesto u tom pomaknutom svijetu, i dalje ostaje prizemljen i skroman, ali niti magični svijet nije savršena utopija. Štoviše, sposobnost korištenja magije kao da je društveno unazadila čarobnjake. Konzervativni dio čarobnjačkog društva, a posebice sljedbenici ideologije čiste krvi, prema bezjacima i drugim magičnim vrstama odnose kao prema nižim bićima, na osnovi njihovih različitosti ih žestoko diskriminiraju, s divovima i goblinima otvoreno ratuju, a u slučaju kućnih vilenjaka ih i porobljavaju. No, mladi Harry Potter, čije su moralne vrijednosti i superiornost u tekstu neupitne, unatoč tome otvoreno sklapa prijateljstva s likovima drugih ili miješanih vrsta poput poludiva Hagrida, vukodlaka Remusa Lupina ili kućnog vilenjaka Dobbyja.

“U tekstovima o Harryju Potteru to je najjasnija, topikalizirana ili eksplicitna ideologija – svrstavanje uz podčinjene manjine i protiv sustava opresije. Knjige jasno slave ‘abnormalno’ nad normalnim kroz kontrast ‘savršeno normalne’ obitelji Dursley i nesumnjivo manje normalnog čarobnjačkog svijeta, kao i kroz otpor Harryja i njegovih prijatelja protiv represivnih politika unutar čarobnjačkog svijeta”.¹¹⁵

Knjige o Harryju Potteru, dakle, duboko su obilježene porukama o prihvaćanju različitosti, prevladavajućoj moći ljubavi i prijateljstva te konačnoj pobjedi dobra nad zlom.

“Za mnoge milenijalce koji su odrastali utočište tražeći u Hogwartsu, knjige i filmovi o Harryju Potteru otvorili su njihove umove prema ideju da oni koji su drugačiji, nisu manje vrijedni. Hogwarts je bio vizualno raznoliko mjesto kojim je odzvanjala tema heterogenosti. Unutar njegovih magičnih zidova, Rowling je ispričala priču u kojoj se učenici svih oblika, veličina, rasa i nacionalnosti udružuju u epskoj borbi protiv mračnog čarobnjaka koji stremi apsolutnoj moći i kontroli. Mnogi su i zahvalili Rowling što im je pomogla da se osjećaju manje samima i

¹¹⁴ Duggan; str. 149

¹¹⁵ *ibid.* str. 150

da se osjećaju kao da su dio nečeg većeg od sebe”, pojašnjava Ravell u radu “#RIPJKRowling: A Tale of a Fandom, Twitter and a Haunting Author Who Refuses to Die”. Stoga je stav J. K. Rowling prema skupini marginaliziranoj i diskriminiranoj u mjeri kao što su transrodne osobe, brojnim njenim fanovima bio nepojmljiv, jer, koliko god odbacivali njen autorski autoritet, postalo je to pitanje moralnih vrijednosti koje su sadržane i u samom tekstu.

Reakcija fandoma na anti-trans izjave J. K. Rowling bila je silovita. “Društvene mreže su poput pojačala za glasove marginaliziranih, mjesto gdje se pojedinci mogu izraziti, a marginalizirani imaju slobodu kritizirati elite; zajedničkog neprijatelja, ako hoćete – bez obzira na to je li taj neprijatelj korumpirani političar, kapitalistički bankar, ili u ovom slučaju, TERF. Korisnici Twittera koji su kolektivno kritizirali Rowling, nikada se ne bi mogli okupiti u masu, da im Twitter nije pružio okoliš da djeluju instantno i kolektivno”, tvrdi Chloë Arkenbout u tekstu “The Potential and Limits for Call-Out Culture as an Activist Practice: How the Internet Tried to Hold J. K. Rowling Accountable For Her TERF’ism”.¹¹⁶

Upravo je ta mogućnost instantnog masovnog okupljanja u virtualnom prostoru dovela i do nastanka fenomena koji se naziva “cancel culture”, ili “kultura otkazivanja”. Razlike između kulture otkazivanja i “call-out culture”, ili “kulture prozivanja”, kako ju naziva Arkenbout, predmet su rasprava, no, i jedan i drugi termin odnose se na javnu i kolektivnu kritiku problematičnih izjava ili ponašanja nekog, obično javno eksponiranog, pojedinca. Kultura otkazivanja je polarizirajuća pojava u društvu, zahvaljujući tendenciji da neki kritičari odu predaleko, koristeći praksu *doxxanja* ili otkrivanja privatne adrese određene osobe, a i pozivajući i na nasilje te prijeteći smrću, što se uostalom, dogodilo i samoj J. K. Rowling.¹¹⁷ Nešto blaži termin, kultura prozivanja, odnosi se pak na kritiziranje štetnih praksi kako bi se istaknula važnost preuzimanja odgovornosti za svoje postupke.

Arkenbout kulturu prozivanja tako definira i kao “nekoordiniranu i naglu formu masovnog aktivizma, u kojoj više individualnih korisnika nenamjerno formiraju masu komentirajući isti događaj, bez ikakve prijašnje organizacije. Prvih 490 *Twitter* korisnika koji su komentirali problematične tweetove J. K. Rowling, nisu ranije planirali kolektivno komentirati o trans pravima, ali *Twitter* im je dao mogućnost da se individualno izraze, što je postala kolektivna akcija i praksa stvaranja značenja, koja je stremila tome da ospori represivan i netočan diskurs o trans ljudima”.¹¹⁸

Ipak, taj prvotno neplaniran i nagao izljev reakcija *Twitter* korisnika, formirao se unutar

¹¹⁶<https://networkcultures.org/thedigitalgut Mensch/2022/06/08/the-potential-and-limits-for-call-out-culture-as-an-activist-practice-how-the-internet-tried-to-hold-j-k-rowling-accountable-for-her-terfism/>

¹¹⁷<https://www.theguardian.com/books/2022/jan/17/trans-activists-will-not-be-charged-over-picture-of-j-k-rowlings-home>

¹¹⁸<https://networkcultures.org/thedigitalgut Mensch/2022/06/08/the-potential-and-limits-for-call-out-culture-as-an-activist-practice-how-the-internet-tried-to-hold-j-k-rowling-accountable-for-her-terfism/>

fandoma Harryja Pottera nikada jači, pomno isplaniran i naširoko debatiran pokret za odbacivanjem autorice.

Neke su se organizacije, poput fanovsko-aktivističkog *Harry Potter Alliancea*, odlučile distancirati od imena J. K. Rowling, ali i Harryja Pottera. HPA neprofitna je organizacija koju su 2005. godine pokrenuli fanovi Harryja Pottera, a koja se koristeći fanovsku infrastrukturu, moć organizacije i popularnu kulturu, trudi mobilizirati fanove po pitanju niza različitih problema i ciljeva. Neke od njihovih brojnih i uspješnih kampanja uključuju i “Accio Books!”, inicijativu za poticanje čitanja koja i po stotine tisuća doniranih knjiga distribuira potrebitoj djeci, mladima i zajednicama diljem svijeta, a bori se i protiv zabrana knjiga te cenzure, ali i kampanje koje promiču LGBTQI+ prava poput inicijative “Protego”. *Harry Potter Alliance* više puta potvrdili su kako je to trans-afirmativna i trans-inkluzivna organizacija, a 2021. godine promijenili su ime u *Fandom Forward*. Na taj potez odlučili su se, kako bi, kazali su, povećali svoj doseg i za svoje ciljeve mobilizirali i druge popularne fandome. Ipak, to je u jeku *Twitter* skandala, univerzalno shvaćeno kao namjerno udaljavanje od J. K. Rowling, čije stavove ne dijele.¹¹⁹

Reagirale su i dvije najveće Harry Potter fanovske stranice, *MuggleNet* i *The Leaky Cauldron*, koje su u zajedničkom otvorenom pismu osudile “štetne i nedokazane tvrdnje J. K. Rowling”. Kazali su i kako “smatraju da njeno korištenje svog utjecaja i privilegije kako bi napala marginaliziranu skupinu ljudi nije u skladu s porukom prihvaćanja i osnaživanja koje pronalaze u njenim knjigama” te da “iako je teško ustati protiv nekoga čijem smo se radu toliko dugo divili, bilo bi pogrešno kada ne bismo iskoristili platforme koje imamo da pokušamo ublažiti štetu koju je Rowling uzrokovala”.¹²⁰ Iz *MuggleNeta* naveli su i kako na svojim stranicama više neće objavljivati sadržaj koji se tiče osobnog života ili uvjerenja J. K. Rowling, kao ni informacije o njenim drugim djelima, fanovsku umjetnost, fotografije i ostale vizualne materijale na kojima je prikazana Rowling.

Urednici *queer* podcasta *The Gayly Prophet* objavili su pak vodič “How to Fire J. K. Rowling” ili “A Guide to Ethical Engagement with Harry Potter”, potičući fanove na praksu “glasanja novčanikom”. Naziva se to također vrstom aktivizma putem kojeg potrošači odbijaju podržavati, primjerice, kompanije s čijim se praksama i mišljenjima ne slažu, u pokušaju da im pokažu kako će, nastave li s lošim poslovnim praksama, ostati bez određenog dijela potrošačke baze. U vodiču za “otpuštanje” J. K. Rowling tako proklamiraju: “Mi, konzumenti smo poslodavci JKR. Mi smo ti koji imaju moć da je otpustimo time da joj uskratimo plaću”.¹²¹ Kao svoje ciljeve naznačili su, među ostalim, poslati jasnu poruku da se transfobija ne isplati, uvjeriti *Universal Studios* da raskine ugovor s J. K. Rowling, *Warner Bros.* da se odrekne

¹¹⁹ <https://thegeekiary.com/harry-potter-alliance-rebrands-to-fandom-forward/97005>;
<https://fandomforward.org/pr-6821-the-hpa-announces-rebranding-campaign>

¹²⁰ <https://ew.com/books/harry-potter-fan-sites-jk-rowling-trans-stance/>

¹²¹ <https://hashtagruthless.com/resource-guide>

franšiza Harryja Pottera i Fantastičnih zvijeri te sve izdavače da prekinu suradnju s Rowling. Fanove zatim upućuju na sve načine na koje Rowling zarađuje od svog intelektualnog vlasništva i kako ih izbjeći, od prestanka kupovanja njenih knjiga, službenih proizvoda, videoigara, do ulaznica za tematske parkove i predstavu. “Ako nije fanovsko djelo, piratizirano ili rabljeno, onda doprinosi i podržava transfobiju”¹²², smatraju.

Drugi fanovi odlučili su se za radikalniji pristup, riješivši se svega povezanog uz čarobnjački svijet. Neki fanovi koji su svoju ljubav prema Harryju Potteru trajno upisali u svoju kožu, odlučili su svoje tetovaže prekriti ili ukloniti¹²³, a drugi su se okrenuli i paljenju knjiga.¹²⁴ U danas izbrisanom videu na platformi *TikTok*, a u kojem se mogla vidjeti lomača sastavljena od knjiga iz serijala o Harryju Potteru, mogla se čuti sljedeća poruka: “Morate prestati koristiti ‘smrt autora’ kao izliku da biste imali ‘i ovce i novce’. Dok je čitateljska perspektiva važan aspekt interpretacije i značenja, nemoguće je potpuno odvojiti djelo od njegovog autora. Pozitivan utjecaj koji je rad J. K. Rowling imao na milijune čitatelja ne poništava utjecaj njenog mrzilačkog lobiranja na trans zajednicu”.¹²⁵

Dio fanova utočište pronašao je u fanovskoj umjetnosti, sferi koja samim svojim postojanjem negira autoritet autora i predstavlja fanovsko preuzimanje moći nad djelom. U radu “Haunted Fanfiction: How Harry Potter Fanfiction Attempts to Reject the Author”, Machteld Meinou Laan, prema temama i opisima, istražila je primjere *fanfictiona* koji su objavljeni kao odgovor na transfobne izjave Rowling.

“Brojni pisci naveli su kako su u svoje priče ubacili transrodne likove upravo zbog toga što je Rowling objavila transfobne *tweetove*. To pokazuje da se autori *fanfictiona* angažiraju u društvenoj debati, prisvajajući likove i prikazujući ih transrodnima. Na primjer, TransLupin kreirao je tag ‘hoću li sad učiniti barem po jednog lika transrodnim u svakom Harry Potter *fanfictionu* samo u inat JKR? da.’”¹²⁶. Drugi tagovi priča uključivali su fraze i “*Fuck JKR*”, a autorske bilješke uz *fanfictione* koristili su kao prostor za kritiku Rowling poput: “Prvo, JKR je transfobna i mislim da trenutno ljudima zaista nanosi bol. Drugo, osobno mislim da je *fanfiction* način da i dalje uživamo u Harry Potter sadržaju bez da je financijski podržavamo i doprinosimo širenju dezinformacija o trans ljudima i terf stvarima”.¹²⁷

Autorica Kageriah napisala je pak sljedeće: “Ovaj svijet je blizak mom srcu jer je taj serijal ono što je u meni pobudilo interes za čitanjem od rane dobi. Međutim, mrzim JKR jer koristi svoju platformu kako bi perpetuirala transfobiju i pisanje rasističkih, *ableist* (sic) i

¹²² <https://hashtagruthless.com/resource-guide>

¹²³ <https://www.businessinsider.com/fans-removing-harry-potter-tattoos-jk-rowling-trans-comments-2020-6>

¹²⁴ <https://www.newsweek.com/jk-rowling-books-burned-tiktok-transgender-issues-1532330>

¹²⁵ <https://i-d.vice.com/en/article/ep43nk/tiktok-harry-potter-jk-rowling-transphobia-draco>

¹²⁶ Meinou Machteld; “Haunted Fanfiction: How Harry Potter Fanfiction Attempts to Reject the Author”; Utrecht University; 2022.; str. 41

¹²⁷ *ibid.* str. 52

queerfobičnih narativa. Igram se u ovom svijetu kako bih vježbala pisanje i planiram ga učiniti svojim”.¹²⁸

Istraživanje koje je na tisuću ispitanika, fanova Harryja Pottera starijih od 18 godina, provela Casey Friedmann Kelley, pokazalo je da su “fanovi ujedinjeni u osudi Rowling i njenih komentara, ali mnogo je nesigurnosti u njihovim odgovorima o Harryju Potteru. Harry Potter fanovi više nisu sigurni gdje stoje sa serijalom, jer su komentari J. K. Rowling u njihovo uživanje u materijalu ipak unijeli nelagodu”.¹²⁹

Više ispitanih fanova pritom se pozvalo upravo na ideju smrti autora.

“Međutim, fanovi se ne slažu oko toga može li im ‘smrt autora’ dopustiti da i dalje uživaju u serijalu ako iz njega odstrane Rowling. Zagovornici ovog pristupa objasnili su kako ‘duboko vjeruju u smrt autora kada su u pitanju književne studije i sl., te da još uvijek posjeduju knjige i originalne filmove’. Drugi su objasnili kako se smrt autora ne može primijeniti na ovu situaciju te da im Harry Potter ‘gorko nedostaje. Svakog dana. (...) Ali tu nema smrti autora. Samo životi trans žena koji su u pitanju’”.¹³⁰

I dok će se neki autori koje smo naveli u ovom radu referirati na J. K. Rowling kao duha koji opsjeda tekst i svoje čitatelje te odbija iščeznuti, jedan *fan* upotrijebit će drugačiji, iznimno znakovit naziv “zombi”. Zombija se, ljudskih trupala neprirodno vraćenih u život koji u pop kulturnom imaginariju izazivaju infestaciju pa i apokalipsu, naime, pod svaku cijenu treba riješiti. “Harry Potter i smrt autora, osim što je autor sada zombi i opet je moramo ubiti”.¹³¹ Fanovi su, očito je, rado prihvatili termin koji je 1967. skovao Barthes, iako se u navedenim primjerima ne pozivaju izravno na njegovu teoriju. Za pretpostaviti je stoga da je “smrt autora” ušla u fanovski leksik te da je fanovi koriste kako bi se izborili s figurom autora u vremenu interneta, društvenih mreža i *celebrity* autorstva u kojem autorska smrt kakvom ju je Barthes zamislio, više i nije moguća.

¹²⁸ *ibid.* str. 52

¹²⁹ <https://journal.transformativeworks.org/index.php/twc/article/view/2339/3037>

¹³⁰ Friedmann Kelley Casey; “How could you think we'd care about what that—woman—wrote about you?": Harry Potter fans' reaction to J. K. Rowling's transphobic tweets; *Trans Fandom; Transformative Works and Cultures*; no. 39.

¹³¹ de Roest; str. 24

Zaključak

Od samih početaka suvremenog *fandoma*, između *fanova* nekog djela i njegovog autora vlada interesantna dinamika. Naizgled kontradiktorno, fanovi objektu svog *fandoma* pristupaju s mješavinom fascinacije i frustracije, a izvor svoje frustracije, počesto pronalaze u autoru. Dolaskom interneta i ulaskom *fandoma* na internet, odnos *fanova* i autora poprimio je neobične oblike. Početkom ovog tisućljeća, *fandom* Harryja Pottera oblikovao je internetski *fandom*, pokazavši svoju moć kada su natjerali golemi filmski studio *Warner Bros.* da prekine sa svojom praksom pravnog proganjanja onih koji, bez izričite dozvole vlasnika autorskih prava, koriste neko djelo u fanovske svrhe. Autorica književnog serijala o Harryju Potteru, J. K. Rowling, stoga je rano shvatila da odnos sa *fandomom* treba njegovati, pokrenuvši i nagrade za najbolje fanovske stranice, održavajući komunikaciju s fanovima te podržavajući fanovsku umjetnost. No, kao što smo u ovom djelu pokazali, fanovska umjetnost otima se konceptu autorskog autoriteta. Unatoč željama autorice za prestankom pisanja, primjerice, seksualno eksplicitne fanovske proze, taj je žanr u bespućima interneta procvjetao. Svoje odbijanje autorske intencije, fanovi su pokazali i ignoriranjem nepoželjnih im dijelova izvornih tekstova o Harryju Potteru. No, kada je od književnog serijala za djecu, Harry Potter postao medijska franšiza koja obuhvaća nevjerojatan svemir dodatnih knjiga, filmskih i kazališnih adaptacija, videoigara, tematskih parkova i proizvoda, čime se svijet Harryja Pottera nekontrolirano proširio van kanona originalnih djela, J. K. Rowling uzdigla se iznad uloge "obične" autorice. Dodavanjem silnih novih informacija u utvrđeni fanovski kanon Harryja Pottera nizom objava na *Twitteru* te stranici *Pottermore*, ustvrdili smo, postavila se kao vrhovni autoritet nad svime vezanim uz Harryja Pottera, odbila je "umrijeti" te prepustiti tekst čitateljima. Takve ekstratekstualne intervencije dovele su fanove i do ponovnog pozivanja na smrt autora i fanovsko svojatanje autoriteta nad svijetom Harryja Pottera. Međutim, prijelomna točka unutar *fandoma* Harryja Pottera u njegovom odnosu prema autorici i autorstvu, bili su *tweetovi* J. K. Rowling, u kojima je izrazila diskriminatorne stavove, porugu i skepsu naspram transrodnih osobama. Svrstalo ju je to u redove trans-isključivih radikalnih feministkinja ili TERF-ica te potaknulo lavinu reakcija i tzv. otkazivanje. Za fanove Harryja Pottera, koji su, odrastajući na knjigama u kojima je prevladavajuća poruka bila ona o toleranciji, prihvaćanju, ljubavi i prijateljstvu, nepokolebljivost Rowling u stavovima za koje smatraju da nanose štetu i bol već ionako ranjivoj skupini, bila je posljednji čavao u lijesu njenog autorskog autoriteta. No, zombi Rowling, donekle živa, donekle mrtva, toliko je isprepletena sa svojom kreacijom da je se fanovi, čak i kada zazivaju njenu smrt, ne mogu do kraja otarasiti. Neki fanovi odlučili su se zato na apsolutan bojkot kako autorice, tako i djela. Drugi su odlučili pak iskoristiti ideju smrti

autora kako bi odgovorili na vječnu zagonetku može li se autora odvojiti od njegovog djela, smatrajući kako se taj bogati fikcionalni svijet koji su stvorili svojim fanovskim interpretacijama i umjetnošću, odavno otrgnuo svakom autoritetu i sada je njihov da s njim rade što požele.

Literatura

Arkenbout Chloë; The Potential and Limits for Call-Out Culture as an Activist Practice: How the Internet Tried to Hold J. K. Rowling Accountable For Her TERF'ism; Institute of Network Cultures; 20.1.2024.;

<https://networkcultures.org/thedigitalgut Mensch/2022/06/08/the-potential-and-limits-for-call-out-culture-as-an-activist-practice-how-the-internet-tried-to-hold-j-k-rowling-accountable-for-her-terfism/>

Barthes Roland; "Smrt autora"; u Miroslav Beker "Suvremene književne teorije"; Matica hrvatska; Zagreb 1999.

Bausells Marta; JK Rowling confirms that there were Jewish wizards at Hogwarts; The Guardian; 20.1.2024.;

<https://www.theguardian.com/books/2014/dec/17/jk-rowling-confirms-that-there-were-jewish-wizards-harry-potter>

Boardman Madeline; 23 of J. K. Rowling's Biggest 'Harry Potter' Revelations; Entertainment Weekly; 20.1.2024.; <https://ew.com/gallery/jk-rowlings-biggest-harry-potter-revelations/>

Bright Martin; Harry Potter's creator richer than the Queen; The Guardian; 20.1.2024.;

<https://www.theguardian.com/uk/2003/apr/27/harrypotter.books>

Brombley Katharine; A case study of early British Sherlockian fandom; "Sherlock Holmes Fandom, Sherlockiana, and the Great Game," ur. Betsy Rosenblatt, Roberta Pearson; Transformative Works and Cultures, br. 23.

Cain Sian; JK Rowling reveals she is survivor of domestic abuse and sexual assault; The Guardian; 20.1.2024.;

<https://www.theguardian.com/books/2020/jun/10/jk-rowling-says-survivor-of-domestic-abuse-sexual-assault>

Carbone Gina; Did J. K. Rowling Skip Her Annual Harry Potter Death Apology Or Was It Just Very Subtle?; Cinema Blend; 20.1.2024.;

<https://www.cinemablend.com/news/2471293/did-jk-rowling-skip-her-annual-harry-potter-death-apology-or-was-it-just-very-subtle>

Cavicchi Daniel; "Fandom Before 'Fan': Shaping the History of Enthusiastic Audiences"; Volume 6, Issue 1; 2014.

Cha Eunjung Ariana; Harry Potter and the Copyright Lawyer; The Washington Post; 20.1.2024.;

<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2003/06/18/harry-potter-and-the-copyright-lawyer/50bc27c5-c398-464f-a74e-714869920796/>

Cuccinello C. Hayley; Fifty Shades Of Green: How Fanfiction Went From Dirty Little Secret To Money Machine; Forbes; 20.1.2024.;

<https://www.forbes.com/sites/hayleycuccinello/2017/02/10/fifty-shades-of-green-how-fanfiction-went-from-dirty-little-secret-to-money-machine/>

de Roest A.E.; "The Death of J. K. Rowling: Fan Rejection of J. K. Rowling's Authorial Authority; Utrecht University; 2019.;

Duffy Nick; JK Rowling reps blame 'middle-aged moment' for liking tweet calling trans women 'men in dresses'; Pink News; 20.1.2024.;

<https://www.thepinknews.com/2018/03/22/jk-rowling-reps-blame-middle-aged-moment-for-liking-tweet-calling-trans-women-men-in-dresses/>

Duggan Jennifer; "Transformative Readings: Harry Potter Fan Fiction, Trans/Queer Reader Response, and J. K. Rowling"; Children's Literature in Education Vol. 53 Iss. 2

Eligon John; Rowling Wins Lawsuit Against Potter Lexicon; The New York Times; 20.1.2024.;

<https://www.nytimes.com/2008/09/09/nyregion/09potter.html>

Fahs B. Maria; "The-Author-Who-Lived: J. K. Rowling's Refusal to Accept the Death of the Author in the Internet Age"; University of Notre Dame; Notre Dame Indiana; 2015;

Friedmann Kelley Casey; "How could you think we'd care about what that—woman—wrote about you?": Harry Potter fans' reaction to J. K. Rowling's transphobic tweets; Trans Fandom; Transformative Works and Cultures; no. 39.

Goodman Lesley; Disappointing Fans: Fandom, Fictional Theory, and the Death of the Author; The Journal of Popular Culture; Vol 48. Iss. 4.

Haasch Palmer; The third 'Fantastic Beasts' movie finally addresses Dumbledore's sexuality front and center — nearly 15 years after J. K. Rowling first revealed he's gay; Business Insider; 20.1.2024.;

<https://www.businessinsider.com/dumbledore-gay-relationship-grindelwald-addressed-in-fantastic-beasts-3-2022-4>

Hellekson Karen, Busse Kristina; Fan Fiction and Fan Communities in the Age of the Internet: New Essays; McFarland & Company; str. 44

Hibberd James; Harry Potter fan sites condemn J. K. Rowling's trans stance, announce changes; Entertainment Weekly; 20.1.2024.;

<https://ew.com/books/harry-potter-fan-sites-jk-rowling-trans-stance/>

Hung Lisan; “Supreme Court Holds That Parody May Be a Fair Use Under Section 107 of the 1976 Copyright Act Campbell v. Acuff-Rose Music Inc.”; Santa Clara High Technology Law Journal; Vol. 10 Iss. 2;

Jackson Gita; Anne Rice Really Hated When People Made Her Characters Bone; Vice; 20.1.2024.;

<https://www.vice.com/en/article/88ggjz/anne-rice-really-hated-when-people-made-her-characters-bone>

Jendrzey Elizabeth; Fan Fiction as a Digital Descendant of Transformative Literature; Phoenix Papers; Vol 3. No.1

Jenkins Henry; “Convergence Culture: Where Old and New Media Collide”; NYU Press; 2006

Jenkins Henry; “Textual Poachers: Television Fans & Participatory Culture”; Routledge; 1992.

Knight Lewis; Why Professor McGonagall appearing in Fantastic Beasts makes no sense; Radio Times; 20.1.2024.;

<https://www.radiotimes.com/movies/professor-mcgonagall-fantastic-beasts-3-continuity/>

Maloney Devon; How Star Trek fans helped change TV forever; Vox.com; 20.1.2024.;
<https://www.vox.com/culture/2017/9/29/16369692/star-trek-history-fan-campaign-original-series-discovery>

McLeod Dion, Holland Travis; The ghost of J. K. Rowling: Harry Potter and the Ur-Fan; MFCO Working Paper Series; University of Wollongong; 2017;

Monteil Abby; Fans are covering or removing their 'Harry Potter' tattoos after J. K. Rowling's comments about trans people; Business Insider; 20.1.2024.;
<https://www.businessinsider.com/fans-removing-harry-potter-tattoos-jk-rowling-trans-comments-2020-6>

Nolan Emma; J. K. Rowling Book Burning Videos Are Spreading Like Wildfire Across TikTok; Newsweek; 20.1.2024.;
<https://www.newsweek.com/jk-rowling-books-burned-tiktok-transgender-issues-1532330>

Parker Ian; Mugglemarch; The New Yorker; 20.1.2024.;
<https://www.newyorker.com/magazine/2012/10/01/mugglemarch>

Parker Ruby; "Seven Ways of Looking at Fan Fiction."; Writing Three Sixty Vol. 4, No. 2

Percival Ash; J. K. Rowling Blames Liking Transphobic Tweet On 'Middle-Aged Moment'; Huffington Post; 20.1.2024.;
https://www.huffingtonpost.co.uk/entry/jk-rowling-transphobic-tweet_uk_5ab77230e4b054d118e3b789

Quinn Ben; Trans activists will not be charged over picture of JK Rowling's home; The Guardian; 20.1.2024.;
<https://www.theguardian.com/books/2022/jan/17/trans-activists-will-not-be-charged-over-picture-of-jk-rowlings-home>

Ratcliffe Rebecca; JK Rowling tells of anger at attacks on casting of black Hermione; The Guardian; 20.1.2024.;
<https://www.theguardian.com/stage/2016/jun/05/harry-potter-jk-rowling-black-hermione>

Ravell Hannah; "#RIPJKRowling: A tale of a fandom, Twitter and a Haunting Author Who Refuses to Die"; Public Relations Inquiry; Vol 12. Iss. 13.

Rowling J. K.; J. K. Rowling Writes about Her Reasons for Speaking out on Sex and Gender Issues; J. K. Rowling; 20.1.2024.;

<https://www.jkrowling.com/opinions/j-k-rowling-writes-about-her-reasons-for-speaking-out-on-sex-and-gender-issues/>

Salter Anastasia, Stanfill Mel; "A Portrait of the Auteur as Fanboy: The Construction of Authorship in Transmedia Franchises"; University Press of Mississippi; 2020.

Selcke Dan; George R.R. Martin: "I'm not a fan of fanfiction."; Winter is Coming; 20.1.2024.;

<https://winteriscoming.net/2019/11/10/george-rr-martin-fanfiction-explanation/>

Shamsian Jacob; How J. K. Rowling went from struggling single mom to the world's most successful author; Business Insider; 20.1.2024.;

<https://www.businessinsider.com/jk-rowling-harry-potter-author-biography-2017-7>

Sharf Zach; J. K. Rowling's New Book Features a Character Murdered After Being Accused of Transphobia: I Wrote It Before My Own Backlash; Variety; 20.1.2024.;

<https://variety.com/2022/film/news/jk-rowling-defends-book-character-transphobia-1235355646/>

Stacey M. Lantagne "Sherlock Holmes and the Case of the Lucrative Fandom: Recognizing the Economic Power of Fanworks and Reimagining Fair Use in Copyright"; 21 Michigan Telecommunications & Technology Law Review; Volume 21, Issue 2; 2015.

Tanatarova Elmira; TikTok is reclaiming Harry Potter because JK Rowling ruined it; I-D; 20.1.2024.;

<https://i-d.vice.com/en/article/ep43nk/tiktok-harry-potter-jk-rowling-transphobia-draco>

Thomas Bronwen; "What Is Fanfiction and Why Are People Saying Such Nice Things about It?"; StoryWorlds A Journal of Narrative Studies; 2011.

Tosenberger Catherine; "Oh my God, the Fanfiction!" Dumbledore's Outing and the Online Harry Potter Fandom"; Children's Literature Association Quarterly; Vol. 33 No. 2

Waters Darren; Rowling backs Potter fan fiction; BBC News; 20.1.2024.;

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/3753001.stm>

Whitson Mallory; "Attention Platform 9¾: The Hogwarts Express is Cancelled. Exploration in Cancel Culture, J. K. Rowling, and Beyond"; Ouachita Baptist University; 2021;

Wolff Jessica; Harry Potter Alliance Rebrands To Fandom Forward; The Geerkiary; 20.1.2024.; <https://thegeekiary.com/harry-potter-alliance-rebrands-to-fandom-forward/97005>

Internetski izvori

7 Reasons Why Cursed Child Shouldn't Be Considered Canon; Harry Potter Wiki; 20.1.2024.; <https://harrypotter.fandom.com/f/p/3343172654596404066>

Anne's Messages to Fans; Ann Rice The Official Site; 20.1.2024.; <http://www.annerice.com/ReaderInteraction-MessagesToFans.html>

Bonnie Wright; Twitter; 20.1.2024.; <https://twitter.com/thisisbwright/status/1270846127206588418>

Cassandra Clare; Wikipedia.org; 20.1.2024.; https://en.wikipedia.org/wiki/Cassandra_Clare

Christmas; Harry Potter Wiki; 20.1.2024.; <https://harrypotter.fandom.com/wiki/Christmas>

Daniel Radcliffe Responds to J. K. Rowling's Tweets on Gender Identity; The Trevor Project; 20.1.2024.; <https://www.thetrevorproject.org/blog/daniel-radcliffe-responds-to-j-k-rowlings-tweets-on-gender-identity/>

Easter; Harry Potter Wiki; 20.1.2024.; <https://harrypotter.fandom.com/wiki/Easter>

Emma Watson; Twitter; 20.1.2024.; <https://twitter.com/EmmaWatson/status/1270826851070619649>

FanFiction.Net's NC-17 Purges: 2002 and 2012; Fanlore; 20.1.2024.; https://fanlore.org/wiki/FanFiction.Net%27s_NC-17_Purges:_2002_and_2012

Fanworks, Fair Use, and Fair Dealing; Organization for Transformative Works; 20.1.2024.; <https://www.transformativeworks.org/fanworks-fair-use-and-fair-dealing/>

Harry Potter and the Cursed Child: Plot Holes in the play; LiveJournal; 20.1.2024.;

<https://cureclover.livejournal.com/1532.html>

Harry Potter and The Cursed Child has Ruined Cannon Forever; Cultcrumbs; 20.1.2024.;

<https://cultcrumbs.com/2016/06/16/harry-potter-and-the-cursed-child-has-ruined-canon-forever/>

How to Fire J. K. Rowling; Hashtag Ruthless; 20.1.2024;

<https://hashtagruthless.com/resource-guide>

J. K. Rowling; Twitter; 20.1.2024.;

https://twitter.com/jk_rowling/status/1207646162813100033?lang=en

J. K. Rowling; Twitter; 20.1.2024.;

https://twitter.com/jk_rowling/status/544998416414412801/photo/1

J. K. Rowling; Twitter; 20.1.2024.;

<https://twitter.com/wizardingworld/status/1081242428105998336>

J. K. Rowling; Twitter; 20.1.2024.;

https://twitter.com/jk_rowling/status/1269389298664701952?lang=en

J. K. Rowling; Twitter; 20.1.2024.;

https://twitter.com/jk_rowling/status/1269407862234775552

J. K. Rowling; Twitter; 20.1.2024.;

https://twitter.com/jk_rowling/status/1279756114981240834

J. K. Rowling; Twitter; 20.1.2024.;

https://twitter.com/jk_rowling/status/1417067152956399619

J. K. Rowling; Twitter; 20.1.2024.;

https://twitter.com/jk_rowling/status/678888094339366914?lang=en

J. K. Rowling; Twitter; 20.1.2024. https://twitter.com/jk_rowling/status/649915813831512064

J. K. Rowling; Twitter; 20.1.2024. https://twitter.com/jk_rowling/status/652808279995904000

J. K. Rowling: Legal; 20.1.2024.; <https://www.jkrowling.com/legal/>

J.K Rowling at Carnegie Hall Reveals Dumbledore is Gay; The Leaky Cauldron; 20.1.2024.; <https://www.the-leaky-cauldron.org/2007/10/20/j-k-rowling-at-carnegie-hall-reveals-dumbledore-is-gay-neville-marries-hannah-abbott-and-scores-more/>

Kanon, književni; Leksikon Marina Držića; 30.1.2024.; <https://leksikon.muzej-marindrzic.eu/kanon-knjizevni/>

Kanon; Hrvatska enciklopedija; 30.1.2024.; <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30217>

Maya Forstater: Woman loses tribunal over transgender tweets; BBC News; 20.1.2024.; <https://www.bbc.co.uk/news/uk-5085891>

New details on Cursed Child, the 'eighth Harry Potter story'; WIZARDING WORLD; 20.1.2024.; <https://www.wizardingworld.com/news/cursed-child-eighth-harry-potter-story>

New logo marks an exciting year ahead for the WIZARDING WORLD; WIZARDING WORLD; 20.1.2024.; <https://www.wizardingworld.com/news/wizarding-world-brand-logo-launch>

Restricted Section; Fanlore; 20.1.2024.; https://fanlore.org/wiki/Restricted_Section

The Fanfiction Rant; Fanlore; 20.1.2024.; https://fanlore.org/wiki/The_Fan_Fiction_Rant

The Harry Potter Alliance Announces Rebrand Campaign; Fandom Forward; 20.1.2024.; <https://fandomforward.org/pr-6821-the-hpa-announces-rebranding-campaign>

The Rowling Library; 20.1.2024. https://therowlinglibrary.com/jkrowling.com/textonly/en/fansite_view_id=14.html

Three-Year Summer; Fanlore; 20.1.2024.; https://fanlore.org/wiki/Three-Year_Summer
Toronto Press Conference, Canadian Broadcasting Corporation, 22 October 2007.; Accio Quote; 20.1.2024.; <http://www.accio-quote.org/articles/2007/1022-torontopressconf.html>

Transcript: Rowling's 1998 ITN Interview; 20.1.2024.; Hogwarts Professor; <https://www.hogwartsprofessor.com/transcript-rowlings-1998-itn-interview/>

Web of fantasy turns the boy wizard blue; The Scotsman; 20.1.2024.;

<https://www.scotsman.com/whats-on/arts-and-entertainment/web-of-fantasy-turns-the-boy-wizard-blue-2513261>